

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Ühiskonnateaduste instituut
Infoühiskond ja sotsiaalne heaolu
Sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika eriala

Andra Tooming

**LASTEKAITSETÖÖTAJATE TÕLGENDUSED
VÕRGUSTIKUTÖÖS OSALEMISEST SEoses
LÄHISUHTEVÄGIVALLAGA**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Merle Linno, MSW

Tartu 2022

Autorideklaratsioon

Kinnitan, et olen koostanud käesoleva töö iseseisvalt. Kõik töös kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Andra Tooming

24.05.2022

ABSTRACT

„Child protection workers interpretations of participating in relation to intimate partner violence“

The aim of this bachelor thesis is to get to know child protection workers experiences whilst working with intimate partner violence cases and participating in networking, including the MARAC network.

I established the following research questions to achieve my aim:

- What are child protection workers experiences working with intimate partner violence cases?
- How do child protection workers describe the teamwork between different specialists and organizations who work with intimate partner violence cases?
- What are child protection workers experiences participating in the MARAC network?
- What kind of expectations from clients, other specialists and the public do child protection workers experience in network?

The bachelor thesis is divided into three chapters. The first one includes literature review, the second one describes the research methodical part and the third one includes the analysis and discussion that revealed from the interviews.

The current bachelor thesis has been conducted using a qualitative research method. I interviewed 4 different local authority child protection workers. The interviews were carried out in person as well as using the Zoom video conference application. Later I transcribed the interviews and used targeted content analysis based on the research questions to analyse the interviews.

Main outcomes and conclusions:

- Child protection workers differentiate physical and mental abuse in their work. They also add that mental abuse is a lot harder to identify even though it can be much harder to tolerate for the victim.

- Intimate partner violence in the family might reveal itself for the child protection worker through other problems like problems in school or after the parents separate.
- Working with violence cases requires a lot of resources from the interviewees, both in terms of time and well-being.
- The interviewees find that the MARAC network is a good way to share information and to gather different solutions.
- Child protection workers find that the collaboration partners also often lack an understanding of the everyday work of child protection, which makes the expectations on child protection workers too high.
- The interviewees in this bachelor thesis have only participated in the MARAC network a few times.
- The interviewees think that their main task in the MARAC network is to provide up-to-date information about the family to other participants.
- Interviewees praise the structure and consistency of the MARAC network but point out the participation of redundant members and the unequal distribution of roles as the negative part.
- Most of the expectations of the clients are that the child protection worker would change the perpetrator so that the family can continue to live together, and the clients are also expected to recognize the violence by a specialist.
- Interviewees point out that the public does not delve into child protection work and therefore has a low level of awareness of the day-to-day tasks of child protection workers, which in turn affects the image of child protection work.

Sisukord

Sissejuhatus.....	7
1. TEOREETILINE ÜLEVAADE.....	9
1.1 Lähisuhtevägivald	9
1.2 Võrgustikutöö.....	12
1.3 MARAC võrgustik	14
1.4 Lastekaitsetöö.....	16
1.5 Uurimisprobleem.....	19
2. METOODIKA	20
2.1 Metoodika valik.....	20
2.2 Andmekogumismeetod.....	20
2.3 Uurimuses osalejad	20
2.4 Andmeanalüüsi meetod.....	21
2.5 Eneserefleksioon	21
3. ANALÜÜS JA ARUTELU	24
3.1 Lähisuhtevägivald lastekaitse spetsialisti töös	24
3.1.1 Lastekaitsetöötajate tõlgendused vägivalda olemusest	24
3.1.2 Lastekaitsetöötajate kogemused vägivalda juhtumitest teadasaamisega.....	25
3.1.3 Vägivalla teemadega tegelemise mõju lastekaitsetöötajale.....	27
3.2 Võrgustikud lastekaitsetöös.....	28
3.2.1 Lastekaitsetöötajate tõlgendused võrgustikutöö olemusest.....	28
3.2.2 Lastekaitsetöötajate tõlgendused teiste võrgustikuliikmete ootustest nende tööle..	29
3.2.3 Lastekaitsetöötajate kogemused abivajava inimese sotsiaalse võrgustikuga	31
3.3 MARAC võrgustik lastekaitse töös.....	33
3.3.1 MARAC võrgustikutöös osalemise lisandumine tööülesannetesse.....	33
3.3.2 Lastekaitsetöötajate tõlgendused enda rollist MARAC võrgustikus.....	33
3.3.3 MARAC võrgustiku positiivsed küljed lastekaitsetöötajate hinnangul.....	35

3.3.4 MARAC võrgustiku negatiivsed küljed lastekaitsetöötajate hinnangul.....	36
3.4 Lastekaitsetöötajate tõlgendused ootustest nende tööle	37
3.4.1 Lastekaitsetöötajate tõlgendused klientide ootustest nende tööle	37
3.4.2 Lastekaitsetöötajate tõlgendused avalikkuse ootustest nende tööle	39
Kokkuvõte.....	41
Kasutatud kirjandus	44
LISA 1. INTERVJUUKAVA	48

Sissejuhatus

Statistikaameti 2020. aasta andmetel on laste arv Eestis üle 257 000, moodustades viiendiku kogu rahvaarvust, 5% kõigist lastest ehk 12 788 last vajab lastekaitsetöötajate abi (Algas..., 2021; Statistikaamet, i.a). Nagu statistika näitab, siis kõik lapsed Eestis ei ela harmoonilises perekonnas, mistõttu vajavad nemad ja nende vanemad abi, mida saab pakkuda lastekaitsetöötaja. Sotsiaaltöö definitsioonis on välja toodud sotsiaaltöö peamine ülesanne, sotsiaalsetele muutustele kaasa aitamine, inimeste ja arengu võimustumine ning sotsiaalse ühtekuuluvuse tõstmine (IFSW, 2014). Lastekaitsetöö on üks mitmest sotsiaaltöö valdkonnast, mis tegeleb laste õiguste ja heaolu toetamisega, et kõigil Eestis elavatel lastel oleksid samaväärsed õigused ning parimad võimalused edasiseks eluks.

Selle aja jooksul, kui Eesti on olnud taas iseseisev on läbi viidud mitmeid muudatusi nii lastekaitsetöös kui ka laiemalt sotsiaaltöös. Tänapäeval on Eesti sotsiaalpoliitika lastekaitse alased ülesanded jaotatud lastekaitseaduse järgi Vabariigi Valitsuse, lastekaitse nõukogu, sotsiaalministeeriumi, sotsiaalkindlustusameti ja kohaliku omavalitsuse üksuste vahel (Lastekaitseadus, 2018).

Üks oluline ja mahukas tööloik lastekaitse spetsialisti töös seisneb perevägivallast tulenevate probleemide lahendamisel. Just viimastel aastatel on perevägivald saanud Eesti ühiskonnas väga aktuaalseks teemaks ning selle probleemi lahendamise ja ennetamisega tegeletakse järjest jõudsamalt. Selleks, et probleemi lahendamine ei jääks vaid ühe ametiasutuse ülesandeks tuleb teha võrgustikutööd ehk omavahelist koostööd ametnike võrgustikus, et üheskoos lahendada abivajajate probleeme. Võrgustikutööst ajendatult on Ühendkuningriigis väljatöötatud ning Eestis sotsiaalministeeriumi ja sotsiaalkindlustusameti poolt ellu kutsutud MARAC juhtumikorralduse mudel, mille eesmärgiks on võrgustikutöö meetodil riskis olevate perede väljaselgitamine ning nende probleemide lahendamine (MARAC ..., i.a).

Minu bakalaureusetöö eesmärk on õppida tundma lastekaitsetöötajate kogemusi lähisuhtevägivalla juhtumitega tegelemisest ning osalemisest võrgustikutöös, sh MARAC võrgustikus.

Uurimistöö põhineb kvalitatiivsel uurimisviisil. Uurimuse viisin läbi 2022. aasta märtsikuu jooksul nelja erineva kohaliku omavalitsuse lastekaitsekaitssetöötajaga. Minu bakalaureusetöö

koosneb neljast peatükist. Esimeses peatükis annan ülevaate lähisuhtevägivallast, võrgustikutööst ja MARAC võrgustikust ning lastekaitsetööst, selle regulatsioonist ning lastekaitsetöötaja pädevusest. Teises kirjeldan uurimistöö metoodikat - uurimisviisi, andmete kogumist ning nende analüüsimise protsessi. Kolmandas peatükis on intervjuudest saadud andmete analüüs koos aruteluga.

1. TEOREETILINE ÜLEVAADE

1.1 Lähisuhtevägivald

Lähisuhtevägivald on probleem, mida on viimastel aastatel proovitud Eesti ühiskonnas üha enam välja tuua - sellele teemale on tähelepanu pööranud teiste hulgas ka Eesti Vabariigi eelmine president Kersti Kaljulaid 2019. aasta vabariigi aastapäeva kõnes.

Lähisuhtevägivallaga seoses kasutatakse tihti sarnase tähendusega perevägivalla mõistet. Traat ja Vanaisak (2016) toovad välja erinevate mõistete kasutamise praktikad Eesti kontekstis, perevägivalla mõiste on tulnud kasutusse tõlkena Istanbuli konventsioonist ning mõiste lähisuhtevägivald tuleneb Eesti Politsei lähisuhtevägivallaga tegelemise juhendist. Antud töös kasutan nii lähisuhtevägivalla kui ka perevägivalla mõistet sünonüümidena, kuna erinevates allikates kasutatakse mõlemat mõistet ning antud töö teema ei ole süveneda mõistete erinevustesse.

Lähisuhtevägivald tähendab igasuguseid vaimse, füüsilise või seksuaalse vägivalla akte, mis toimuvad perekonnas või endiste partnerite vahel (Naistevastase..., 2017). Vaimne vägivald on korduv kriitika, halvustamine või verbaalne agressioon lähisuhtes, sinna hulka kuulub ka ohvri eraldamine sotsiaalsetest sidemetest, rahalistele vahenditele juurdepääsu keelamine, ohvri lähedaste kahjustamise ähvardused jms, mille tõendamine on keeruline, kuna käitumine võib avalduda mitmel kujul (Edlerson ja Renzetti, 2008). Vaimne vägivald on levinuim vägivalla liik lähisuhtevägivalla juhtumite seas, mis on ohvri jaoks kurnavam koos pikalt kestvate tagajärgetega, lähisuhtevägivalla uurijad on välja toonud, et vaimsel vägivallal on ohvri tervisele hullemad tagajärjed kui füüsilise vägivalla olukorras (Barnett, Miller-Perrin ja Perrin, 2010).

Füüsiliseks vägivallaks peetakse füüsilisi rünnakuid partneri vastu, nagu tõukamine, löömine, lämbumine või raskemate tagajärgedega, kui kasutatakse külm- või tulirelva, mis võib halvimal juhul lõppeda surmaga (Edlerson ja Renzetti, 2008). Erinevalt vaimsest vägivallast on füüsilist vägivalda spetsialistil lihtsam välja selgitada, kuna tihti esinevad ohvri nähtavad füüsilised kahjustused. Seksuaalseks vägivalla aktiks peetakse olukorda, kus seksuaalne vahekord toimub

partnerite vahel ilma ohvri nõusolekuta, see võib lisaks sisaldada ähvardusi või manipuleerimist (Edlerson ja Renzetti, 2008).

Lähisuhtevägivalla osaliseks võivad lisaks täiskasvanutele olla ka lapsed ehk lähisuhtevägivald võib olla ka lapse väärkohtlemine. Lisaks emotsionaalsele, füüsilisele ja seksuaalsele vägivaldaliigile esineb laste puhul vägivallana ka vägivalla pealtnägemine või -kuulmine (Soo, Reitelmann ja Laan, 2012). Võib mõelda, et vägivald lapse vanemate vahel ei ole mõjuta last, kui vägivallaaktid ei ole otseselt tema vastu suunatud, kuid tegelikkuses see nii ei ole. Lisaks vahetule vägivalla nägemisele ja kuulmisele mõjutab lapsi ka pereliikmete vigastuste ja emotsioonide nägemine, mis kahjustavad last sama palju tema vastu suunatud otsene vägivald (Soo, Reitelmann ja Laan, 2012).

Vägivalla all kannatamine võib inimesel tekitada erinevaid käitumisreaktsioone, nagu (Linno, Soo ja Strömpl, 2011):

- madal enesehinnang, mille tõttu eelkõige naine tunneb ennast väärtusetult ning eneseusu kaotajana;
- hirm ja paanikahood, mille tekitavad ohvri igapäevaelus erinevad ohusignaalid, mis meenutavad talle vägivaldseid episoodide või enesekaitsereaktsioonid, näiteks tugeva heli vältimine või selle peale võpatamine;
- enesesüüdistamine, mille tihti kutsuvad esile vägivallatseja süüdistav käitumine, nii hakkab ohver tundma ennast vägivalla eest vastutajana;
- enda soovide ja vajaduste alla surumine, eemale tõmbumise selleks, et ennetada vägivallatseja vägivalla mitte kasutamist, käitumine võib laieneda ka teistesse tegevustesse väljapoole kodu;
- vägivallatseja käitumise õigustamine, välja vabandamine või vägivalla eitamine, seda seetõttu, et ohvrid tunnevad ennast olukorras süüdi ning ohvril võib olla kergem olukorraga leppida kui endale tõde tunnustada.

Sellised erinevad käitumisreaktsioonid saadavad vägivalla ohvreid pikka aega, mis teeb lähisuhtevägivallaga tegelevate spetsialistide töö keerulisemaks ning seetõttu on spetsialistidel vajalik omada erinevaid oskuseid.

Lisaks käitumisreaktsioonidele, mis ohvrit pikaajaliselt saadavad on vägivallal veel mitmeid tagajärgi ja tervist mõjutavaid tegureid. Samuti mõju vaimsele tervisele, nagu posttraumaatiline

stressihäire, mis on äärmuslik stressihäire, sisaldades tuimust, ärevust, segadust, moonutatud ajataju ja muid sümptomeid (Perttu ja Kaselit, 2006). Füüsilise tervise kontekstis võivad vägivalda mõjud olla (WHO, 2013): valud, vigastused, ajukahjustused, immuunsüsteemi halvenemine sh sagedased haigushood, psühhosomaatilised haigused, füüsilise võimekuse langus, puue või fataalseim mõju, surm. Seksuaalne vägivald võib mõjutada naise seksuaal- ja reproduktiivtervist. WHO (2013) aruandes on välja toodud võimalike mõjudena soovimatu rasedus, raseduse komplikatsioonid või katkemine, vigastused suguelunditel, verejooks, sugulisel teel levivatesse haigustesse haigestumine, valud kõhu või vaagna piirkonnas.

2020. aastal registreeriti Eestis 3987 perevägivaldakuuritu, mis moodustasid kõikidest vägivaldakuuritudest poole, perevägivaldakuuriteo toimepanijateks olid ülekaalukas osas mehed (88%) ning ohvriteks suuremas osas naised (81%), sündmuste käigus hukkus 16 inimest (Perevägivald ja ahistamine, i.a). 2020. aasta jooksul jõudis ohvriabini 3313 uut juhtumit, mis on seotud lähisuhtevägivaldaga, väga kõrge riskiga uusi juhtumeid oli 144, mis suunati MARAC koostöövõrgustikku ennetamiseks vägivalda raskeid tagajärgi (Ohvriabisse..., 2020). Lähisuhtevägivald all kannatab iga pereliige, seal hulgas lapsed ja seda isegi juhul, kui vägivaldaseja vägivalda nende peal otseselt ei kuritarvita. 2020. aasta statistika põhjal oli kõikidest perevägivaldakuuritudest 27% lapssohvri- või pealtnägijaga, mis on iga-aastaselt väga suur osakaal Eesti lastest (Perevägivald ja ahistamine, i.a).

Riigi sotsiaalsüsteemi tasandil tegeletakse iga-aastaselt vägivalda probleemiga, aastani 2021 on vägivalda tõkestamise hulka kuulunud üha laialdasem probleemi teadvustamine erinevate kampaaniate kaudu, mis on tõstnud nii ühiskonna teadlikkust kui ka spetsialistide valmisolekut lähisuhtevägivalda teemadega tegelemiseks (Vägivalda..., i.a). Teadlikkuse tõstmine on üks alusmeede, kuidas vägivalda lähisuhtes tõkestada, kuna kui inimese teadlikkust ei ole tõstetud, siis võib tal olla palju keerulisem leida erinevaid abistavaid teenuseid. Ka toetavaid teenuseid, mis on vägivaldaga seotud, on järjest enam ning kättesaadavamad, näiteks ohvriabi kriisitelefoni 116 006, seksuaalvägivalda kriisitelefoni keskused neljas suuremas linnas, erinevad nõustamisteenused ning vanemluskoolitused, samuti lastele mõeldud teenused, nagu lasteabi telefon 116 111 või lastemaja teenus (Vägivalda..., i.a).

Vägivaldsetes olukordades olevate inimeste aitamiseks on vajalik koostöö ehk võrgustikutöö erinevate spetsialistide vahe. Kui peres, kus toimub vägivaldasemine, kasvab laps, siis on tähtsaks osaks ka lastekaitsetöötajate panus, kelle tegevuse eesmärgiks peab olema lapse õiguste ja heaolu eest seismine, et soovitud eesmärki saavutada. Kuid seda ei saavutata, kui

spetsialistid küll teevad koostööd, kuid nende töö puuduvad ühtsed juhised ja eesmärgid, mis peaks võrgustikutöö ühed aluspunktid olema (Raudsepp, 2017). Üks võrgustikutöö näide on MARAC võrgustik, mis tegeleb eriti ohtlike lähisuhtevägivalla juhtumitega, et erinevate eriala esindajatega koostöös ennetada suhetes esineva vägivalla fataalseid tagajärgesid.

1.2 Võrgustikutöö

Tänapäevases sotsiaaltöös, seal hulgas lastekaitsetöös, on võrgustikutööl täita väga tähtis roll. Aina enam tähtsustatakse nii ametkondade ja erinevate spetsialistide vahelist koostööd kui ka perekondlikke võrgustikke. Võrgustikutöö töömeetod on välja toodud ka Lastekaitseseaduses (2018), mis on sätestatud abina, mida tuleb rakendada, kasutades juhtumikorralduse põhimõtteid.

Esimesed allikad võrgustikutöö kohta on juba aastast 1908, kui Georg Simmel kirjeldas sotsiaalvõrgustikku, teadlik käsitlus tuleneb 50ndatest aastatest, kui võrgustikutööd hakkas kasutama James Barnes, Eestis alustati võrgustikutööga juba taasiseseisvumisaastatel toimunud sotsiaaltöö reformiga, kuid selle algus oli konarlik ning võrgustikutöö arendamisel esines takistusi, millest üks peamine oli lastekaitse ametikoha puudumine paljudes omavalitsustes (Salvik, 2001). Teoreetiliselt on sotsiaaltöö võrgustikutöö seotud erinevate paradigmatel, nagu ökoloogiline metafoor, süsteemiteooria ja ökosotsiaalne lähenemine, mis omavahel on põimitud tekitades ühtse eesmärgi, mis rõhutab, et on vajadus mõista üksikisikuid ning perekondi keerulistes sotsiaalsetes kontekstides ja võrgustike tugevdamise kaudu suurendada sotsiaalset sidusust (Selg, 2007). Võrgustikutöö mõiste on tihedas seoses juhtumikorraldusega, mis on kogu võrgustikutöö aluseks, kuna see toimub spetsialistide võrgustiku ühise tööna ning selle peamiseks eesmärgiks on kliendi lähivõrgustiku loomine või taastamine ja tugevdamine (Selg, 2007). Seega saab võrgustikutöö mõiste jagada kaheks: sotsiaal- ja ametnikevõrgustikuks. Sotsiaalvõrgustik on inimese igapäevaelus ümbritsevad sotsiaalsed suhted, mis on vajalikud talle eluga toimetulekuks, näiteks perekondlikud või sõprussuhted ning teiselt poolt ametlikud võrgustikud ehk teadlikult tekkinud võrgustikud, mille liikmed tegelevad üheskoos ühe juhtumiga vastavalt oma ametipositsioonile (Medar, 2006). Sotsiaalvõrgustikud jagunevad erinevateks väljadeks: esimeseks on tuumpere ehk kõik, kes elavad ühe katuse all, teiseks suguvõsa, mis väljendab võrgustiku stabiilsust, need on inimesed, kellele saab rääkida oma muredest ja isegi, kui tekib tüli, siis ollakse endiselt üks

suguvõsa, kolmandale väljale kuuluvad kõik inimesed, kellega inimene igapäevaselt suhtleb, viimasel väljal asetsevad ametiasutuste esindajad, kes riskigruppi kuuluvate perekondade jaoks on tihti väga olulised osad võrgustikust (Medar, 2006).

Ametnikevõrgustikest teevad lastekaitsetöötajad enim koostööd haridustöötajatega (93% vastanutest), politseinike ja prokuröridega (86%) ning teiste sotsiaaltöötajatega (83%) (Kohaliku..., 2017). Võrgustikutöö saab toimuda mitmel erineval tasandil, nii kohaliku omavalitsuse, piirkondliku, maakondliku, üleriigilise kui ka globaalsel tasandil. Iga tasandi võrgustikutööl on oma kindlad osalejad ja eesmärk. Antud bakalaureusetöös keskendun ametnikevõrgustikule, eelkõige kohaliku omavalitsuse tasandi lastekaitsetöötaja rollile lähisuhtevägivalla spetsialistide võrgustikus, et uurida, millisena näeb selle valdkonna esindaja oma rolli võrgustikus.

Selleks, et ametnikevaheline võrgustikutöö toimiks on vajalik liikmete ühine koosloomine ja panustamine vastavalt oma rollile, autonoomsus, juhitud kommunikatsioon, mis sisaldab regulaarset infovahetust ning usaldus ja üksteise aktsepteerimine (SA ..., 2021). Juhi rolli olulisuse on välja toonud ka teised autorid. Van Ewijk (2017) toob artiklis välja, et võrgustikutöö toimivus sõltub paljuski selle võtmeisikust ehk juhtumi koordinaatorist, kes arutelusid juhtima määratakse ning kogu tööd koordineerima hakkab, seda peaks vastavalt ootustele tegema spetsialist kohalikust omavalitsusest. Samas artiklis toob autor välja mõtte, et võrgustiku toimimiseks on vajalik veel dialoogioskus ehk üksteise kuulamine ja mõistmine, samuti soodustab head koostööd ühise tunde loomine. Lisaks eelpool nimetatutele on võrgustikutöö efektiivseks toimimiseks vajalik välja töötada võrgustikule jõukohane strateegia ja eesmärk, mida on probleemiga seoses vaja muuta, luua ja saavutada, sisaldades grupi kokkuleppeid, tegevusplaani ja päevakorda (SA ..., 2021). Need komponendid on vajalikud, et võrgustikutöö lõpptulemuseks oleks üheskoos erinevate lahenduste leidmine, mitte ainult olemasoleva info jagamine liikmete vahel.

Ühte võrgustikutöö toimimise teemalist longituuduuringut sotsiaaltöötajate seas on Eestis korraldatud kahel korral, kümne aastase intervalliga, kus osalejateks on kaasatud erinevad võrgustikuliikmed, nii politseiametnikud, naisorganisatsioonid, sotsiaaltöötajad jt. Keskendun praegu sotsiaaltöötajatega tehtud uuringule ja selle analüüsile. Pettai ja Proosi (2014) uuringust selgusid kõige muu hulgas sotsiaaltöötajate poolsed hinnangud nende koostööpartneritele, kus selgus, et eelistatuimaks peeti koostööd kohaliku omavalitsusega, sellele järgnes kohalik

konstaabel, kool ja perearst ning kõige kehvemaks hinnati sotsiaaltöötajate arvamusel koostööd kristlike organisatsioonide ning naisorganisatsioonidega, nendest viimasega oli sotsiaaltöötajate arvamus koostööst küll kümne aastaga märgatavalt paranenud (2,3 korda). Puudulikuks hindasid sotsiaaltöötajad koostööd naisorganisatsioonidega (37%-l vastanutest) ning prokuratuuriga (30% vastanutest) (Pettai ja Proos, 2014). Kuid toimivaks lähisuhtevägivalla juhtumite lahendamiseks on sotsiaaltöötajal vajalik teha koostööd. Seda just eriti prokuratuuriga, kuna paljud arutluses olevad juhtumid, eriti lähisuhtevägivalla lood, millest üks väike osa jõuab prokuratuurini ning sotsiaaltöötajalt on sellelt ametikohalt vajalik saada menetluste tagasisidet ning otsuseid, mis ka tema töös on tähtsad. Samas leidis uurimuses osalenud sotsiaaltöötajate hulgas ka neid, kes lastevastase vägivalla juhtumite korral ei ole teinud kordagi või ainult ühel korral koostööd teiste valdkondade spetsialistidega (16%) (Pettai ja Proos, 2014). Kuna 2014. aastast on möödunud juba mitmeid aastaid ning sellest ajast alates on tehtud muudatusi nii teavitamises kui riiklikus süsteemis, siis võib loota, et koostöö juhtumite lahendamisel on erinevate institutsioonide esindajate vahel muutunud.

1.3 MARAC võrgustik

MARAC on inglise keelest tulenev lühend kombinatsioonile *Multi-Agency Risk Assessment Conference*, mis otse tõlgituna tähendab mitut asutust hõlmavat riskihindamise arutelu, kuid eesti keeles kasutatakse vaid ingliskeelset lühendit. Sotsiaalkindlustusamet on alates 2015. aastast selle projekti eestvedaja, asutuse kodulehel (Sotsiaalkindlustusamet, i.a) kirjeldatakse seda, kui võrgustikupõhist juhtumikorralduse mudelit, mille eesmärgiks on vähendada lähisuhtevägivalda ning selle raskeid tagajärgi, riskihindamise ja ohvrile keskenduva koosoleku kaudu. Antud mudel toetub võrgustikutöö põhimõttele, sisaldades juhtumi hindamist, probleemide tuvastamist ja lahendamist jagatud vastutuse koostöös spetsialistide vahel, luues killustunud süsteemide, nagu eelkõige politsei esindaja, sotsiaaltöötaja, ohvriabitöötaja, tervishoiutöötaja, naiste tugikeskuse töötaja jne, vahel seosed (Sotsiaalkindlustusamet, i.a; MARAC juhendmaterjal, 2019). Suurbritannias välja töötatud MARAC juhtumikorralduse mudeli esimene konverents toimus 2003. aastal Walesis Cardiffis, kuhu kutsuti kokku 16 ametkonna esindajad, nende seas politsei, kriminaalhooldus, kohalik omavalitsus, tervishoiu esindajad ja mitmed teised, sellest ajast alates on mitmed uurimisprojektid näidanud, et võrgustikukohtumised on parandanud oluliselt spetsialistide praktikat ja ka ohvrite ning nende laste turvalisust, samas leiti esimeste uuringutega ka

takistused, mis MARACi efektiivsust vähendab, peamiseks on ressursside ja ajapiirangud ning ohvrite koostöö puudumine (Pickles, 2007).

Kuna mudeli uuringud näitasid häid tulemusi igale osapoollele, siis võeti see kasutusele ka teistes riikides, sealhulgas aastad hiljem ka Eestis. Ajavahemikul 01.09.2015 - 31.12.2021 viidi Sotsiaalkindlustusameti poolt läbi mudeli ettevalmistamine, katsetamine, arendamine ja laiendamine Eesti konteksti (MARAC..., i.a). Eestis võeti katsetusperioodil esimesena MARAC mudel kasutusse Põlva maakonnas, 2016. aastal (Klaar, Uusmaa ja Raudkivi, 2020). MARACi tulemuslikkuse rakendamiseks on loodud põhimõtted ja tegevuste järjekord, mida eesmärgi saavutamiseks järgida, esiteks alustatakse perevägivalla kaardistamisega ning pere suunatakse MARAC võrgustikku, kuhu kaasatakse mitmete asutuste esindajad, kes on ohvritega seotud ning kus jagatakse infot ning planeeritakse pere abistamise tegevused (SafeLives, 2017). MARAC mudeli rakendamisel on mitmeid eesmärgi, millest peamine on lähisuhtevägivalla ohvrite lugudega tegelemine ning üheskoos, erinevate asutuste koostöös lahendusi leida. Veel on tähtsaks tagada ohvri turvalisus ning vähendada vägivalla kordumise võimalust, lisaks üldisele informatsiooni vahetamisele võrgustikus on eesmärgiks ka jagada vastutust erinevate spetsialistide vahel (MARAC..., i.a). See on tähtis selleks, et otsuseid ei peaks tegema üks spetsialist, kuna lahenduste paljusus annab suurema võimaluse parimaks võimalikuks lahenduseks.

MARAC mudel erineb tavapärasest võrgustikutöö praktikast selle poolest, et juhised annavad selge tegevusraamistiku probleemi lahendamiseks, samuti koosolekutel peab olema alati kindel struktuur ning jagatud rollid, mis ülesandeid iga liige peab täitma, see kõik eeldab ka koordinaatori olemasolu, kelle ülesandeks on infot koondada, vahetuvõtteid teha ning jälgida koosolekute vahelisel perioodil sekkumisplaanide täitmist koos info vahendamisega (MARAC..., i.a). Eesti praktikas on igas piirkonnas MARACi töörühma koordinaatoriks piirkonna ohvriabi spetsialist ning MARACi juhiks on piirkonna politsei (MARAC juhendmaterjal, 2019). Teiste võrgustikeliikmete rolli juhistes kirjeldatud ei ole. 2020. aastal peeti üle Eesti 144 MARAC võrgustikku.

1.4 Lastekaitsetöö

Lastekaitse on üks sotsiaaltöö valdkondadest, mis keskendub spetsiifiliselt tööle lastega ja nende peredega, see hõlmab eelkõige perede toimetuleku toetamist laste kasvatamisel ja hooldamisel ning laste õiguste ja heaolu tagamist (Viira, 2017).

Eestis jaguneb lastekaitsevaldkonna töö korraldamine lastekaitseseaduse (2018) põhjal Vabariigi Valitsuse, lastekaitse nõukogu, sotsiaalministeeriumi, sotsiaalkindlustusameti ja kohaliku omavalitsuse vahel. Klienditööd tegev lastekaitsetöötaja on sotsiaalkindlustusameti või kohaliku omavalitsuse ametnik, kes täidab seaduses või muus õigusaktis määratud ülesandeid lapse õiguste ja heaolu tagamisel (Lastekaitseseadus, 2018). Antud bakalaureusetöös keskendun kohaliku omavalitsuse lastekaitsetööle.

Lastekaitseseadus (2018) sätestab kohaliku omavalitsuse lastekaitsetööle ülesandeks, milleks on:

- lapse õiguste ja heaolu järgimine omavalitsuse arengukavas;
- lapse õiguste ja heaolu tagavate programmide ja projektide väljatöötamine riskide ennetamiseks ja vähendamiseks;
- abivajava lapse abivajaduse hindamine, abi pakkumine;
- perekonnast eraldatud lapsele ja tema perekonnale toetavate meetmete pakkumine;
- hallatavate lasteasutuste sisehindamine;
- lapse arengut toetava keskkonna loomine oma haldusterritooriumil.

Lisaks Eesti Vabariigi lastekaitseseadusele tuleb spetsialistil oma igapäevases töös järgida ka perekonna-, sotsiaalhoolekande- ja isikuandmete kaitse seadust.

Üks tähtsamaid ülesandeid, mis tuleneb seadust, on lapse õiguste ja heaolu tagamine. Selleks tuleb lastekaitsetöötajal igapäevaselt tegeleda lapse heaolu hindamisega, mille hõlbustamiseks on loodud “Lapse heaolu hindamise käsiraamat”, mis koosneb kolmeteistkümnest uurimisvaldkonnast, nende hulgas lapse arenguvajadused, vanemate suutlikkus ning pere ja keskkond (Lapse..., 2017). Seda raamistikku kasutades saab lastekaitsetöötaja hinnata lapse abivajadust. Lisaks heaolu kolmnurgale peab lapse heaolu järgides võtma otsuse aluseks erinevad põhimõtted, nagu lapse õigustest lähtumine, lapse huvidest lähtumine, võrdsete võimaluste tagamine igale lapsele, tervikvaate omamine olukorrast, tugivõrgustiku kaasamine,

koostöö spetsialistidega, primale olemasolevale informatsioonile tuginemine, probleemide vähendamine koos tugevuste toetamisega ning süsteemne tulemuste mõõtmine (Lapse..., 2017).

Lastekaitsetöö keskmes on kaks mõistet: abivajav ja hädaohus olev laps. Abivajav laps on laps, kelle heaolu on ohustatud või kes ohustab oma käitumisega enda või teiste isikute heaolu, sellisel juhul algatab kohaliku omavalitsuse lastekaitsetöötaja juhtumikorralduse ning algab intensiivne töö heaolu parandamiseks (Lastekaitseseadus, 2018). Hädaohus olev laps on laps, kelle elu või tervis on ohustavas olukorras või kelle käitumine ohustab teda ennast või teisi, sellisel juhul tuleb lastekaitsetöötajal viivitamatult, või töövälisel ajal politseil koostöös lasteabiga, sekkuda ning eraldada ohtlikust olukorrast ning paigutada esialgu näiteks turvakodusse ning vajadusel pikemaajaliselt vanemate hooldusõigust piirata kohtu kaudu (Lastekaitseseadus, 2018). Seega on need olukorrad väga erinevad ning otsuse saab teha vaid lastekaitsetöötaja või lasteabi konsultant vastavalt hindamiskava põhjal, kas laps tuleks perest eraldada või on piisab probleemide lahendamiseks perele määratavatest teenustest.

Laste heaolu kaardistamisega käib kaasas abivajaduse hindamine, mis on aluseks lastekaitsetöötaja järgmisteks sammudeks. Hindamise protsessil peab osalema laps ja tema vanem, protsessi tähtis osa on koostöö lastekaitsetöötaja, lapse ja lapsevanema vahel, mis eeldab ka head kontakti ning usaldussuhte loomist (Lapse..., 2017). Olenevalt lapse olukorrast võib vestlus toimuda individuaalselt lapsega, koos lapsevanemaga või usaldusisiku juuresolekul. Lastekaitsetöös võib olla olukordi, kus lapsevanem keeldub koostööst, selleni võib viia lapsevanema teistsugune arusaam lapse vajadustest, samuti lapsevanema enda võimekuse valesti mõistmine (Lapse..., 2017). Sellises olukorras on tähtis lastekaitsetöötajal rääkida ning teha põhjalikku tööd lapsevanemaga, selgitamaks välja vanemapoolsed murekohad. Koostöö sujumiseks on lastevanemate jaoks samuti tähtis, et neid koheldaks lastekaitsetöötaja poolt austusega ning mõlema poole vahel tekiks vastastikune usaldus koos viisakusega (Tilbury ja Ramsay, 2018). Sarnased mõtted, nagu vääriskuse austamine, erinevuste austamine, inimeste enesemääramisõiguse edendamine, inimeste kohtlemine tervikliku isikuna ühtivad ka sotsiaaltöö eetikapõhimõtetes välja tooduga, mille järgimine peaks olema lastekaitsetöötaja igapäevase töö osa. Kuid uurimustes (Linno, 2012) tuuakse välja levinud praktika Eestis, kus tegelikke eesmärke klientide eest varjatakse, mis ei mõju usalduslikult. Kui koostöö lastekaitsetöötaja ja lapsevanema vahel ei suju, siis on spetsialistil õigus teha

ettekirjutusi abivajava lapse kaitseks, kuid seda alles siis, kui eelnevad meetmed ei ole töötanud (Lapse..., 2017).

Selleks, et lastekaitse spetsialistid oleksid oma ala professionaalid igal tööülesandel ning täidaksid seadusest tulenevaid ülesandeid on selles ametis seatud töötamisele erinevad nõuded. Lastekaitse seadus (2018) sätestab, et lastekaitsetöötajal peab olema erialane ettevalmistus ja kõrgharidus ning samuti peab spetsialist hiljemalt kahe aasta möödumisel teenistusse asumisest omandama sotsiaaltöötaja kutse spetsialiseerumisega lastekaitsele. Sotsiaaltöötaja kutset saab taotleda kahel tasemel, 6 ja 7, kutse saamise eelduseks on vajalikud oskused, teadmised ja hoiakud, mida komisjoni poolt hinnatakse läbi taotleja töö kirjelduse (Kutsestandard, i.a). Lastekaitse seadusest (2018) tuleneb ka lastekaitsetöötajana töötamise piirang, töötamine antud ametil on keelatud isikul, keda on karistatud või kellele on kohaldatud sundravi prostitutsiooni, seksuaalse enesemääramise vastaste kuritegude, inimkaubanduse ja/või lapspornograafia seotud kuritegude puhul.

Lastekaitsetöötajate mitmed tööülesanded võivad olla emotsionaalselt keerulised ning mitmed otsused, näiteks lapse eraldamine perekonnast näeb ette enda sees kaalutletud otsust, siis pakub Sotsiaalkindlustusamet tööstressi ja läbipõlemise ennetamiseks supervisiooni ehk töönoustamist. Töönoustamine on süsteemne nõustamisprotsess, mis on eelkõige loodud inimestega töötavatele spetsialistidele toetamiseks tööalast toimetulekut, Sotsiaalkindlustusameti supervisiooni käigus toetatakse kohaliku omavalitsuse lastekaitsetöötajate toimetulekut, et ennetada emotsionaalselt raskete juhtumitega tegelevate spetsialistide läbipõlemist ning seeläbi suurendada lastekaitse võrgustiku liikmete teadlikkust iseendast, oma rollist selles ametis ja selle mõjust sihtgrupile (Nõustamisteenused..., i.a). Sotsiaalkindlustusameti poolt pakutav kovisioon esineb kolmes vormis. Lastekaitsetöötajate grupisupervisioon, mis toimub regulaarsete vahedega 4 korda aastas, seal reflekteeritakse oma praktikad, õpitakse enda ning grupiliikmete professionaalsest kogemusest, ennetatakse väsimust ning jagatakse tööõõme ja parimaid praktikaid (Nõustamisteenused..., i.a). Veel toimub juhtide grupisupervisioon, kus keskendutakse lastekaitsetöö korraldamise kogemuste jagamisele ning võrgustiku supervisioon, mis on valdkondadeülene töönoustamine, mille eesmärgiks on leida lahendus, mis koondab iga spetsialisti professionaalse vaate, kompetentsid ja ekspertiisi (Nõustamisteenused..., i.a).

1.5 Uurimisprobleem

Lähisuhtevägivallaga seotud probleemid on lastekaitsetöös suur tööloik, mis on seotud abivajava lapse ja tema vanemate abistamisega. Suurt osakaalu tööst ilmestab 2019. aasta statistika, kus selgub, et uusi juhtumimenetlusi algatasid lastekaitsetöötajad 2300, millest vähemalt 869 olid seotud peresisese vägivallaga, kuigi tõenäoliselt oli see arv veelgi suurem (Tammiste ja Kärson, 2021). Selleks, et last abistada on vajalik luua ametivõrgustik koos erinevate liikmetega, kellega üheskoos peredele parimaid lahendusi välja genereerida. Eriti raskete ning ohtlike lähisuhtevägivalla juhtumite lahendamiseks on Eestis kasutusel MARAC võrgustiku meetod, mis riskihindamise ning ohvrile keskenduva koosoleku kaudu proovib vältida hullemaid tagajärgi. Kuna lähisuhtevägivald peredes, võrgustikutöö, seal hulgas MARAC võrgustik, ja lastekaitsetöö on omavahel tihedalt seotud, siis tuleks uurida lastekaitsetöötajate kogemusi võrgustikutöös, et vajadusel koostööd paremaks muuta.

Minu bakalaureusetöö eesmärgiks on õppida tundma lastekaitsetöötajate kogemusi lähisuhtevägivalla juhtumitega tegelemisest ning osalemisest võrgustikutöös, sh MARAC võrgustikus. Antud töö on oluline, et uurida lastekaitsetöötajate endi arvamust lähisuhtevägivallaga tegelemisest ning võrgustikutöös osalemisest, kuidas nad ennast neid juhtumeid lahendades tunnevad, et seeläbi välja tuua võimalikud kitsaskohad võrgustikutöös lähisuhtevägivallaga tegelemisel. Viimastel aastatel lastekaitsetöötajate arvamusi antud teemadel ei ole uuritud.

Oma bakalaureusetöö eesmärgi saavutamiseks olen püstitanud järgmised uurimisküsimused:

- Millised on lastekaitsetöötajate kogemused lähisuhtevägivalla juhtumitega tegelemisel?
- Kuidas kirjeldavad lastekaitsetöötajad koostööd erinevate spetsialistide ja organisatsioonidega tegeledes lähisuhtevägivalla juhtumitega?
- Millised on lastekaitsetöötajate kogemused MARAC võrgustikutöös osalemisest?
- Milliseid klientide, teiste spetsialistide ja avalikkuse poolseid ootuseid lastekaitsetöötajad võrgustikutöös kogevad?

2. METOODIKA

2.1 Metoodika valik

Lähtudes bakalaureusetöö eesmärgist valisin metodoloogiliseks lähenemisviisiks kvalitatiivse uurimisviisi. Seda seetõttu, et kvalitatiivne uurimisviis aitab uurida, kirjeldada ja tõlgendada inimeste arusaama ja sotsiaalset kogemust (Laherand, 2008). Kvalitatiivse uurimisviisi kasutamine aitab mõista, kuidas lastekaitsetöötajad perevägivallaga seotud teemasid mõtestavad ja tõlgendavad.

2.2 Andmekogumismeetod

Andmekogumismeetodiks minu töös oli poolstruktureeritud intervjuu. Intervjuud sobisid antud töö läbiviimiseks, kuna intervjuud saab võrrelda vestlusega, millel on kindel ettekavandatud eesmärk (Laherand, 2008). Kasutasin poolstruktureeritud intervjuud, kuna antud meetod annab intervjuerimise ajal võimaluse varasemalt koostatud intervjuukava küsimuste järjekorda muuta ja küsida lisaks täpsustavaid küsimusi antud teemal (Lepik jt, 2014).

Poolstruktureeritud intervjuu on mugavaim viis intervjuerijale ja intervjueeritavale. Intervjuud toimusid iga intervjueeritavaga individuaalselt. See andis võimaluse läbida intervjuu privaatses keskkonnas ning intervjueeritavale temale sobivas tempos (Lepik jt, 2014).

2.3 Uurimuses osalejad

Uurimuses osales neli lastekaitse spetsialisti, kellest kaks töötavad Tartu Linnavalitsuses, üks Põlva Vallavalitsuses ning üks Pärnu Linnavalitsuses. Osalejatel on ka erinev tööstaaž antud ametialal, lühim on veidi üle aasta, kahel 3-4 aastat ning ühel 20 aastat. MARAC võrgustikutöoga olid intervjueeritavad oma töös olnud seotud 1-2 perega seoses. Kõik intervjuud on konfidentsiaalsed ning seetõttu ei erista analüüsis erinevates kohtades töötavaid spetsialiste, kasutan nende märkimiseks lühendit LK ja number.

2.4 Andmeanalüüsi meetod

Intervjuusid läbiviies salvestasin räägitu, milles andsin teada ka intervjuueeritavale ning millega kõik nõus olid. Peale intervjuueerimist transkribeerisin salvestatud helifailid. Transkribeerimiseks kasutasin Tallinna Tehnikaülikooli veebipõhist kõnetuvastust, mille abil saab eestikeelseid helifaile automaatselt transkribeerida tänu Küberneetika Instituudi laboris väljatöötatud tehnoloogiale (Alumäe, Tilk, Ottokar, Asadullah, 2018). Hiljem transkriptsioone lugedes parandasin vead, mille automaatne transkribeerimine oli sisse jätnud.

Intervjuude analüüsimisel kasutasin kvalitatiivset suunatud sisuanalüüsi. Suunatud sisuanalüüs aitab edasi arendada teoreetilist raamistikku, see on sisuanalüüsist struktureerituim protsess, kus kodeerimisskeem saadakse olemasolevast teoorias (Laherand, 2008). Seega analüüsisin suunatud sisuanalüüsi läbiviimiseks transkriptsioone lähtudes uurimisküsimustest ehk otsisin intervjuudest uurimisküsimustele vastavaid teemasid. Koodid on märksõnad, millega saab tähistada intervjuust selgunud pikemaid mõtteid (Kalmus, Masso ja Linno, 2015).

2.5 Eneserefleksioon

Intervjuud viisin läbi märtsikuu jooksul, pooled Zoom keskkonna vahendusel ja pooled näost-näkku. Kõikide intervjuude ajal said intervjuueeritavad viibida endale igapäevaselt tuttavas kohas, enda töökabinetis.

Selleks, et intervjuusid kellegagi läbi viia oli vaja leida intervjuueeritavad, kes vastaksid kriteeriumile, et nad on osalenud Marac võrgustikutöös. Intervjuueeritavate leidmine osutus väga keeruliseks. Kuna esialgses plaanis oli teha töö Jõgevamaa lastekaitsetöötajate arvamuste alusel, siis võtsin detsembris ühendust Jõgeva, Põltsamaa ja Mustvee valla lastekaitsetöötajatega, et leida spetsialistid, kes on osalenud MARAC võrgustikus ning soovivad panustada minu bakalaureusetöö valmimisse. Kahjuks vastasid kõik spetsialistid minu palvele eitavalt. See oli punkt, mis lõi esialgsed plaanid sassi, vahel isegi tundus, et antud teema, MARAC võrgustik ja lastekaitse spetsialistid üheskoos ei olegi sobiv, kuna MARAC võrgustikul ei ole lastekaitse igapäevastöös rolli, pigem on kokkupuuted harvad või puuduvad üldse. Sellise teadmise sain alles siis, kui bakalaureusetöö teoreetiline osa oli valmis ning suuri muutusi ette võtta ei olnud soovi. Seega jätsin valimist välja kindla piirkonna ning proovisin leida lastekaitse spetsialiste, kes oleks MARAC võrgustikuga varasemalt seotud

olnud. Uus plaan nägi ette seda, et kasutan mugavusvalimit ehk intervjueeritavad leidsin läbi tutvuste. Kuna 2022. aasta jaanuarist asusin ka ise Tartu Linnavalitsusse lastekaitse spetsialisti ametikohale, siis oli hea kaasata töösse paar kolleegi, kes olid MARACi võrgustikus osalenud ning neljanda intervjueeritava leidsin tänu kursusekaaslasele.

Enne intervjuu alustamist selgitasin intervjuus osalejale eesmärgi ning küsisin luba jutu salvestamiseks, lisades, et kõik jääb konfidentsiaalseks. Kuna kõikidel intervjueeritavatel oli kiire, siis ma ei saanud kahjuks soojendavaid küsimusi küsida ning asusin koheselt intervjuu kavas olevate küsimuste juurde, samas on vaba aja puudus arusaadav, kuna ükski spetsialist ei soovi, et uurimuses osalemise tõttu mõni tööülesanne tegemata jääks. Sellest, et soojendavad küsimused jäid küsimata on mul tegelikult kahju, sest need oleksid loonud vabama õhkkonna, eelkõige nende intervjueeritavatega, kellega igapäevaselt ma kokku ei puutu. Selline koheselt kava järgi küsimuste küsimine tekitab jäigema õhkkonna ning esimese intervjuu juures tunduda nagu oleks see politseinikuga vestlus, st justkui ülekuulamine, mina küsin, tema vastab. Järgmiseks intervjuuks proovisin ka ennast vabamaks lasta ning tunnen, et see aitas ka intervjueritaval rohkem mõtteid avaldada.

Intervjuude pikkus varieerus poolest tunnist kuni tunnini. Kuna küsimuste arv oli igale intervjueritavale sama, siis tunnen, et ajaline erinevus tulenes sellest, et osa intervjueritavaid selgitas oma mõtteid ja arvamusi pikemalt, samal ajal kui teised ei avanud ennasti niivõrd palju. Tunnen, et selles osas on mul veel vaja harjutada. Lisaks saan välja tuua asjaolu, et lühim intervjuu toimus minule tuttava spetsialistiga, kuna mitme küsimuse juures tõi ta lühidad vastused välja seetõttu ma ju oma töö tõttu justkui tean nende vastuseid ning saan samastuda. Kuna kõik intervjueritavad olid osalenud MARAC võrgustikus ainult 1-2 perega seoses, siis oli tunda, et antud teemal ei julgenud nad oma mõtteid nii avameelselt avaldada, kuna neile tundus, et nad ei ole eksperdid. Selle leevendamiseks aitas minu poolne kinnitus, et antud intervjuu ei ole teadmiste kontroll ning kõik mis öeldakse on enda seest tulevad mõtted.

Intervjuu käigus kaldusin mitmeid kordi intervjuukavast kõrvale, kuna tekkisid mõtted lisaküsimuste osas ning oli ka olukordi, kus intervjueritav juba ühe küsimuse juures vastas ka järgmisele või hoopiski lõpust mõnele küsimusele ära. Et muuta intervjuu sujuvaks, siis olin ka ise paindlik küsimusi erinevas järjekorras küsima. Hiljem olen mõelnud, et vaja oleks olnud prooviintervjuu teha, et kogeda küsimuste järjekorra muutumise vajadust ning ka küsimuste arusaadavust intervjueritavatele, see oleks aidanud ka küsimusi paremaks korrigeerida ja

kuulda juba varem minu poolset liialt enda nõusoleku väljendamist. Kuigi intervjuude läbiviimisel esines mitmeid punkte, mis vajaksid lihvimist, siis tunnen, et kogu protsessi lõpuks ma arenesin järjest rohkem ning iga järgneva intervjuuga sain näha enda arengut paremuse poole.

3. ANALÜÜS JA ARUTELU

Antud peatükis toon välja intervjuude analüüsist selgunud tulemused. Olen peatüki jaganud vastavalt uurimisküsimustele neljaks. Esimeses toon välja lähisuhtevägivallaga tegelemise lastekaitse spetsialisti töös, teises analüüsin võrgustikutööd, nii ametivõrgustike kui ka abivajaja võrgustiku kontekstist. Kolmas osa on pühendatud MARAC võrgustikule ning neljandas analüüsin klientide ja avalikkuse poolseid ootuseid lastekaitse spetsialisti tööle.

Intervjuudest ilmnenuid tsitaadid toon välja muutmata kujul kaldkirjas. Lauseosad, mis on välja jäetud on märgitud tähisega /.../

3.1 Lähisuhtevägivald lastekaitse spetsialisti töös

3.1.1 Lastekaitsetöötajate tõlgendused vägivalda olemusest

Et mõista, mis on intervjuueeritavate jaoks lähisuhtevägivald või perevägivald palusin neil antud mõisteid iseloomustada. Iseloomustades, mis on nende jaoks lähisuhtevägivald või perevägivald, tõid lastekaitsetöötajad välja esiteks füüsilise vägivalda, seejärel emotsionaalse või verbaalse ning seksuaalse vägivalda. Füüsilise vägivalda esimesena välja toomist selgitas üks intervjuueeritavatest sellega, et seda saab fikseerida ning see on kõige lihtsamini tõestatav, samas pöörati tähelepanu ka sellele, et varjatud, verbaalne vägivald on ohvri jaoks tihti palju hullem. LK 1: *“Kui füüsiline vägivald on see, kui sa saad need fikseerida ja kindlaks teha, et see nüüd on, ongi vägivald, siis verbaalne vägivald on kohati tegelikult palju võikam. Aga mis on see, mida me ei saa kahjuks kahjuks tuvastada”*. Vaimse vägivalda tagajärgede raskusele tervisele on viidanud ka Barnett, Miller-Perrin ja Perrin (2011) kirjeldades vaimset vägivalda ohvri jaoks raskemini talutavamaks kui füüsilist vägivalda.

Kuigi kaasaegsetes käsitlustes (Soo, Reitelmann ja Laan, 2012) kirjeldatakse ühe vägivalda liigina ka vägivalda pealtnägemist, mis eelkõige puudutab lapsi, siis intervjuueeritavad seda vägivalda mõistet iseloomustades välja ei too. See võib viidata sellele, et tihti nähakse lähisuhtevägivalda täiskasvanud pereliikmete vahel ning lapse osalus vägivaldas, kui lapse peal otseselt ei kasutata vägivalda, jääb märkamatuks. Sarnased mõtted tulid välja ka kümnend

tagasi Merle Linno (2012) läbiviidud uurimusest lastekaitsetöötajatega, kus intervjueeritavate jutust selgus, et peresisest vägivallast rääkides jätsid lastekaitsetöötajad lapse tahaplaanile.

Üks lastekaitsetöötaja analüüsib vägivalla olemuse juures eraldi aspekti - vägivalla kordumist ehk kirjeldab lähisuhtevägivalda kui korduvaid vägivallaakte, mitte situatsioonilisi, ühekordeid juhtumeid: “/.../ üldiselt siis selleks vägivallaks siis ei peeta ilmselt seda situatsioonilist, mis on siis ühekordselt toimunud, vaid siis ikkagi, et on korduv.” (LK 4) Johnson (2008) oma käsitluses räägib kahte liiki paarisuhtevägivallast, eristades paarisuhte terrorit ja situatsioonilist paarisuhtevägivalda. Ehk intervjueeritav viitab paarisuhte terrorile, mis on korduv. Kuid Johnsoni (2008) käsitluse järgi on lähisuhtevägivald ka siis, kui vägivallatseja kasutab seda enda partneri peal väga harva. Sarnane tulemus on väljatoodud Justiitsministeeriumi uurimisaruandest, kus spetsialistid peavad vägivalla uurimise aluseks korduvaid vägivallamärke lapse kehal, kuid esmakordsete verevalumit korral pigem ei sekkuta (Linno, Soo ja Strömpl, 2011). Terminoloogiliselt kasutavad lastekaitse spetsialistid rohkem mõistet lähisuhtevägivald kui perevägivald, mis lühendatakse igapäevases töös LSV lühendiga ning see on saanud samuti võrgustikes kasutatavaks põhiliseks lühendiks. Samas tuuakse välja, et kindlat reeglit ei ole, millist mõistet kasutatakse ning sõnakasutus ei mängi töös erilist rolli. LK 1: “Nii ja naa. Täpselt nii, nagu ta keele peal on, kas on ta lähisuhtevägivald või perevägivald see ei oma tähtsust.” Sarnane paralleel tuli välja Justiitsministeeriumi uurimisaruandest, kus intervjuus osalejate jaoks ei olnud terminoloogilised erinevused olulised (Linno, Soo ja Strömpl, 2011).

3.1.2 Lastekaitsetöötajate kogemused vägivalla juhtumitest teadasaamisega

Vägivallast teada saamiseks võib kuluda väga palju aega, seda just vaimse vägivalla juhtumite osas, tulenevalt teooriaosas välja toodud põhjustele, nagu otseste vigastuste puudumine, ohvri vaimse tervise probleemid vägivalla tagajärjel (vt ptk lähisuhtevägivald). Kõik intervjueeritavad tõid välja, et nendeni jõuavad vägivalla teated eelkõige Politsei- ja Piirivalveameti kaudu, mis registreeritakse STAR (Sotsiaalteenuste ja -toetuste andmeregister) keskkonda, kust spetsialistid saavad täpsema esialgse info toimunud juhtumi kohta.

Lisaks Politsei- ja Piirivalveameti infole saavad lastekaitsetöötajad infot ka näiteks naabritelt. Üks intervjueeritav toob välja, et tema meelest on inimeste teadlikkus kasvanud, kuna järjest

enam jõuab temani juhtumeid lähisuhtevägivallast, mille teavitajaks on vägivallas elava pere naabrid: *“/.../ aga nüüd inimeste teadlikkus on tõusnud, et nad teavitavad ise naabrid, näiteks pidevalt on kosta kuskil nutu karjumist, lööke.”* (LK 4) Inimeste suurem teadlikkus vägivallast ja sellest teavitamine näitab riiklike teavitusprogrammide positiivset tulemust, mida rohkem teavitada seda enam inimesed julgevad muredest spetsialistidele rääkida. Vägivalla ennetamine on välja toodud ka vägivallaennetuse kokkuleppes 2021-2025 (i.a), millele viitasin peatükis lähisuhtevägivald.

Samuti toovad lastekaitsetöötajad välja selle, et vägivalla juhtum, kas siis akuutne või varasem võib välja tulla ka läbi mõne teise probleemi. Näiteks lapse puhul, kellel on koolis probleeme õppimise ja puudumistega ning probleemi algne põhjus peitub hoopis kodus vägivallas.

LK 2: *“Näiteks viimane juhtum, mis mul hetkel töölaual, jõudis minuni siis läbi selle, et lapsel tekkisid koolis probleemid ehk koolikohustuse mittetäitmine, palju puudumisi, koolis toimetulek oli keeruline. Lapsega siis lähedasema kontakti loomisel, tuligi välja siis mis seal, mis seal kodus täpsemalt toimub.”*

Esimesest näitest võib järeldada, et laps oli vaimse vägivalla ohver või ohver vägivalla pealtnägemise kaudu, kuna varasemalt tugispetsialistid ei olnud märgatavaid vigastusi lapsel näinud. Varjatud vägivald mõjutas tema eluga hakkama saamist väga palju.

Lisaks toovad intervjuueeritavad välja asjaolu, et mitmetel kordadel tuleb varasemalt toimunud vägivald välja, kui lapsevanemad on oma kooselu lõpetanud ning nad ei jõua omavahel ühisele kokkuleppele edasises lapse kasvatamises. LK 2: *“Vanematevaheliste vaidluse puhul tuleb ka vahel, kui vanemad on lahku läinud, siis tegelikkuses päris tihti koorub sealt ka välja, et üks vanem, lapsevanem siis väidab, et on olnud lähisuhtevägivalda kas siis nende täiskasvanute vahel või ka laste vastu /.../.”* Aastaid tagasi toimunud vägivalda on aga lastekaitsetöötajal keeruline välja selgitada, kui selleks puuduvad otsesed tõendid politseist, seega jääb aastatetagune vägivald tihti oletatud vägivallaks.

3.1.3 Vägivalla teemadega tegelemise mõju lastekaitsetöötajale

Uurides uurimuses osalejatelt, kuidas neile mõjub vägivalla juhtumite tegelemine, eelkõige nende vaimsele tervisele, siis võtavad kolm spetsialisti hetkelise pausi ning sõnavad, et kerge ei ole. Samas toob pikima tööstaažiga lastekaitse spetsialist välja, et igapäevased vägivalla juhtumid teda enam ei mõjuta ning kurvameelsust ei tekita, kuid tema töös on olnud varasemalt juhtumeid, mis on olnud nii rängad, et on spetsialisti emotsionaalsust mõjutanud. LK 3: *“/.../ kui ei ole mingit erakordselt kurba juhtumit. Aga mõnikord on olnud nii kurbi juhtumeid, et kuidagi emotsionaalselt mõjutab, aga siis seal peab olema midagi ekstreemset.”* Sellest võib järeldada, et aastatega õpib spetsialist ka väga keeruliste juhtumitega tegelema nii, et see teda tema isiklikus elus ei mõjuta.

Ühe intervjuueeritava jaoks on vägivalla teemadega tegelemisel kõige raskem mõistmatus, miks sellised juhtumid toimuvad, eriti kui tegemist on väga keerulise looga ning samuti lootusetusetunne, kui spetsialistina kuidagi aidata ei saa. LK 1: *“Kohati on arusaamatu, miks need asjad juhtuvad. Et kuidas nii saab. Ja miks see nii on. Et noh, üldiselt jah, me püüame. Üldiselt me püüame tööpäeva lõppedes jätta need mured siia, aga on juhtumeid, kus, sa võtad selle koju kaasa, näiteks on meil praegu eriti võigas juhtum, /.../ aga talle ei mõju mitte miski.”*

Vägivalla juhtumitega tegelemine võib olla pikaajaline ning lõplikult tulemusteta, mistõttu nende lahendamine võtab lastekaitsetöötajatelt palju ressursi, nii ajaliselt kui ka enesetundest. LK 2: *“Noh, kuna nad on suhteliselt intensiivsed juhtumid, tavaliselt siis ega väga nii-öelda kerge ei ole. /.../ Et et jah, loomulikult see sõltub sellest, sellest loost, mis seal taust on, kuidas need inimesed on, et need lood võivad väga intensiivseks minna. Et see juhtum, mis mul hetkel laual on, see on, on minu jaoks isiklikult väga keeruline, sest vanemad on hästi intensiivsed ja kurnav, on see, samuti mingit head lahendust ei ole, lapse vaates. Aga, aga jah, see sõltub selles mõttes hästi-hästi loo põhiselt, aga loomulikult kõik kõik need vägivalla juhtumeid. LSV asjad on ju päris keerulised, ka vaimselt.”* Samuti saab siit järeldada, et on olukordi, kus spetsialistil puuduvad vajalikud lahendused, sellises olukorras on lastekaitsetöötajal võimalik sotsiaalkindlustusametist saada töönõustamist (Nõustamisteenused..., i.a).

Lastekaitse spetsialistid tõid välja ka oma arvamuse, kuidas juhtumitega tegelemisest tekkinud pingeid leevendada. Enim kasutatakse juhtumiloo jagamist oma kolleegidega, kas siis lihtsalt tühjaks rääkimise eesmärgil või nõu saamiseks. Samuti aitab see kaasa sellele, et tööpäeva

lõpus neid lugusid spetsialistid koju kaasa ei võta. LK 3: “/.../ see nagu jagan seda töökaaslastega, siis nad emotsionaalselt toetavad mind ja vastupidi.”

LK 1: “/.../ Et noh, üldiselt jah, me püüame. Üldiselt me püüame tööpäeva lõppedes jätta need mured siia kontorisse ning proovime kodus nendele mitte mõelda.” Tööalaste probleemide lahendamiseks ja üheskoos superviisoriga mõtestamiseks on sotsiaalkindlustusamet väljatoonud supervisiooni vajalikkuse, mida lastekaitsetöötajatele neli korda aastas pakutakse (Nõustamisteenused..., i.a). Antud uurimuse intervjuueeritavad supervisioonidel osalemist või selle vajalikkust intervjuudes välja ei toonud.

Üks uurimuses osalenud lastekaitsetöötaja märgib, et neil tekib aja jooksul, töö käigus vastavad kompetentsid, kuidas ennast selliste juhtumite raames hoida, eelkõige emotsionaalselt. “On tunne, et lastekaitse, lastekaitse ajal pikku tekib natukene selline, paratamatult pead pead oskama ise endal mingeid seina nii öelda püstitada ja kuidagi ennast kaitsta, et ennast sellest olukorrast natuke kaugemale viia.” Sarnaseid mõtteid avaldas spetsialist, kes on vägivalla juhtumitega tegelenud juba mitu kümnendit, kuigi mitte otseselt lastekaitsetöös: “Selles mõttes, et kui ma olen umbes selles teemas sees olnud kolmkümmend aastat, siis ega ta mulle nagu enam otseselt kahjustavat mõju ei ole. Ma olen õppinud seda tööd tegema ja ju nii-öelda nende probleemidega harjunud tegelema.” (LK 4) Mõju vaimsele tervisele tunnistasid kõik lastekaitsetöötajad, mõni tunneb suuremat mõju, samas kui teine töötaja mitte niivõrd tugevat mõju.

3.2 Võrgustikud lastekaitsetöös

3.2.1 Lastekaitsetöötajate tõlgendused võrgustikutöö olemusest

Võrgustikutöö on uurimuses osalenud spetsialistide jaoks ühe kindla juhtumiga seotud ametnike kokkusaamine, arutlemine probleemi üle ning sellel on kindel eesmärk. LK 4: “Et see oleks selline tihe ja positiivne, kindlasti võrgustikutöö peaks olema siis ka teineteist toetav mitte nagu noh, negatiivne või uurima, mida te olete ainult teinud. Et see oleks siis mõlemapoolne, mitte mina, küsin kellelki või süüdistan, miks ta pole midagi teinud või, või kuu või siis minul niimoodi nagu infot pressitakse või survet avaldatakse.” (LK 4) Lisaks on

tähtis lastekaitsetöötajate jaoks võrgustikus valitsev meeleolu ning üksteisesse kui võrdsetesse partneritesse suhtumine.

Lastekaitse spetsialistid toovad välja, et võrgustikutöö on hea viis informatsiooni jagamiseks ning erinevate mõtete või lahenduste kogumiseks, üheski intervjuust ei selgunud vastupidist, et spetsialist antud meetodit oma töös kasutada ei soovi. Üks intervjuueeritav eelistab alati korraldada ühise võrgustikukohtumise, kui seda, et tal tuleb üht ja sama infot jagada mitme erineva spetsialisti vahel, kes selle juhtumiga tegelevad: *“mulle meeldib võrgustikku korraldada /.../. Et selleks, et vältida seda, et sa nii-öelda seal täpselt seda sama juttu räägid muudkui viiele inimesele on oluliselt mõistlikum siis kõik koos olla. Et tegelikult see tund aega, mis võrgustiku liikmed koos istuvad, kõik saavad omavahelise jutu edasi antud, kõik saavad ühtemoodi aru, siis ei ole seda, et üks-ühele räägib ühte juttu, teisele natuke teistmoodi. Ja siis saab otsused ka ühiselt teha.”* (LK 2)

Samuti lisab ta, et on võrgustikku kaasanud ka abivajajaid, et vältida olukordi, kus võib tekkida see, et klient räägib erinevat infot erinevatele spetsialistidele. Üks võrgustik tähendab ühist informuumi, vale info vähendamist, ühist tegutsemist eesmärgi nimel, koos jagatud vastutuse ning koostöös leitud lahendusi.

3.2.2 Lastekaitsetöötajate tõlgendused teiste võrgustikuliikmete ootustest nende tööle

Kuna lastekaitsetöötajad töötavad erinevates võrgustikes, mis tähendab, et neil on kogemused koostööst erinevate võrgustikuliikmetega ja nad on kogenud erinevaid ootusi ja eeldusi lastekaitsetöö kohta. Ühe intervjuueeritava sõnul teeb ta kõige rohkem koostööd politseiga ning eelkõige on koostöö juhtumid politseiga seotud just peres toimuva lähisuhtevägivallaga. Suurimad ootused lastekaitsetöötajatele politsei poolt jäävad teenuste määramise tasandile, soovitakse, et lastekaitse poolt pere või laps suunatakse mõnele kohalikule või riiklikule teenusele, nagu psühholoogi teenus, psühhiaatri teenus, lepitusteenus või vanemluskoolitus.

Üks ametnike võrgustiku liige, mille kõik intervjuueeritavad tiheda koostööpartnerina nii perevägivalla juhtumite raames kui ka teiste probleemiga tegeledes välja toovad, on õppeasutus ehk kool. Kui lapsel tekivad koolis probleemid, siis pöörduv õppeasutus lastekaitse spetsialistide poole ning soovib, et lapsega tegeletaks. Üks intervjuueeritav toob välja koolide poolse soovi, et lastekaitse võiks vägivaldse lapse koolist justkui eemaldada. Samas näeb

spetsialist, et õppeasutus ei ole eelnevalt piisavalt lapse murede lahendamise tegelenud, mis on viinud olukorra niivõrd kehva olukorda. Siit saab välja tuua kahe erineva asutuse omapoolsed ootused vastaspoolele, mis ei ühti ning tekitavad probleeme. LK 3: *“Et kool jah, enamasti nagu soovib, et me muudaksime vägivallatsejat, et kui tegemist on vägivaldse lapsega, siis soovitakse, et me kuidagi (lapse) sealt koolist ära eemaldaks. /.../ kool leiab, et nad on piisavalt tegelenud, meie leiame, et ei ole väga teinud.”* Teine lastekaitsetöötaja analüüsis enda ja koolide vahelist koostööd sellisena, et lastekaitse kaasatakse, kui probleem on läinud suureks ning kool iseseisvalt enam lapsega hakkama ei saa. Kaasates lastekaitse oodatakse temalt parimat lahendust, mis probleemid koheselt ära lahendaks. Intervjuueeritava analüüsist käivad läbi ka sõnad *“nipsust”* ning lastekaitse kui *“võluvitsake”*, mis peegelduvad koolide arvamusest lastekaitse tööle: *“Ja, ja ma näen selles mõttes, et mõlemas on see, et kooli poolt tihti näiteks kui kool ise ei saa enam enam lapsega hakkama, üldse kohal ei käi, käitumisprobleemid, siis kutsutakse lastekaitse spetsialist /.../ kooli poolt näiteks oodatakse, et lastekaitse niimoodi nipsust lahendab ära selle pere probleemid. Või lastekaitse on kohe mingi hullult hea pakkumine, mida nendega otsekohe teha, et probleemid laheneksid. /.../ Et lastekaitse ei ole selline võluvitsake, kes nüüd kõik korda teeb.”*

Samuti toob uurimuses osaleja välja paratamatuse, et koostööpartneritel tihti puudub arusaam lastekaitse reaalsest tööst. Just see lastekaitsetöötajate õiguste pool midagi muuta, arvatakse, et spetsialistil on rohkem õigusi peres muutusi teha, kui tegelikkuses on. Valedest arusaamadest tekivad ka valed ootused: *“/.../ lastekaitse, meie saame ju (olla) ainult juhtumikorraldajad, me saame pakkuda teenuseid. Me saame korraldada võrgustikku kohtumist, aga meil ju tegelikkuses ei ole võimu. Meie võimuses ei ole nii-öelda seda last korda teha kohe. Et ma arvan, see on see, mida vahepeal võrgustiku liikmed ei mõista.”* (LK 2) Teiste erialade poolsed valed arusaamad lastekaitsetööst tõi välja Marju Selg, sotsiaaltöö konteksti kirjeldavate diskursuste seas, et külgnevate alade spetsialistid ei ole teadlikud sotsiaaltöö kui professioni iseärasustest, mis viib selleni, et koostöö partnerite ootused tulenevad nende enda erialast (Selg, 2012).

3.2.3 Lastekaitsetöötajate kogemused abivajava inimese sotsiaalse võrgustikuga

Kirjanduses mitmed autorid eristavad võrgustikest rääkides ametivõrgustiku ja abivajaja võrgustiku. Seetõttu uurisin ka intervjuudes abivajajate võrgustike kohta. Lastekaitsetöötajad teevad klientide lähivõrgustikega tihti koostööd, vahel on mõni liige lähivõrgustikust ka probleemide teatajaks, näiteks vägivalda juhtumite puhul, kui ohver ise probleemist rääkida ei taha: *“näiteks minul see viimane juhtum, see oli siis perevägivald, oligi näha, et lapsevanem hästi moonutab tõde ja seal siis näiteks selle eesmärgiga kaasasin seal nende laste tädisid kes siis nii-öelda natukene adekvaatsemalt kõrvalseisjana rohkem oskasid hinnata, mis seal kodus on.”* (LK 2).

Kuigi iga juhtum ja perekond koos tema lähivõrgustikuga on ainulaadsed ning kindlat seaduspärasust, millise võrgustikuga inimesed on suuremad abivajajad, välja tuua ei saa, siis tulid intervjuudest siiski välja teatud sarnased iseloomulikud jooned abivajaja võrgustiku kohta. Seega toon need välja, kuid nagu öeldud, ükski näitaja ei määra abivajajaks sattumist. Ühise näitaja, mille mitmed intervjuueeritavad välja tõid, oli vägivallaringi tekkimine võrgustikus või vägivallatsemise läbi mitme põlve. Tihti võib vägivallatsejate lapsepõlve ja perekonnasuhteid uurides välja tulla, et ka nende vanem oli vägivaldne ning kodus lokkas vägivald ja nii mitmete põlvkondade jooksul. LK 2: *“Kuna kahjuks need on nii-öelda peremudelid, sotsiaalsed probleemid ju, ega need ei ole ainult ühe generatsiooni, selle perekonna teemad hästi tihti näeme, et kui meieni jõuab laps, kelle vanemal on madalad vanemlikud oskused või on LSV perekonnas midagi taolist siis on hästi tihti näha, et näiteks, et ka selle lapsevanema peres, kui tema oli väike, olid samasugused probleemid. Et see on selline ring. /.../.”* LK 3: *“/.../ siis ta nagu olnud ka nagu läbi mitme põlvkonna, et tavaliselt see vägivalda probleem kandub nagu edasi. Et kui vanem on vägivaldne, siis üsna tõenäoliselt tema vanemad on seda samuti olnud.”* Vägivalla ringis elamine tuli välja ka Annika Arneki (2021) magistritööst, kus uurimuses osalenud vägivalda all kannatanud naised rääkisid oma kogemustest vägivalda ringis elamisest.

Võrdluse saab välja tuua ka uuesti ohvristumise kontekstis, üks lastekaitse spetsialist toob näiteid olukordadest, kus seksuaalse väärkohtlemise all kannatanud vanema laps võib tulevikus samuti sattuda seksuaalse väärkohtlemise ohvriks, kui õigel ajal ei ole pere vajalikku abi saanud ennetavalt. Kuid vajalikku ennetavat piiri on intervjuueeritava sõnul väga keeruline n-ö ette tõmmata: *“ohvrite puhul tegelikult on väga sageli seesama seaduspära, et vanem on ise olnud mingi vägivalda, näiteks seksuaalse vägivalda ohver olnud, siis märkimisväärselt sageli see*

juhtub, ka tema lastega /.../ ka isegi kui ta (lapsevanem) nagu on sellest teadlik, ta siiski ei suuda seda kuidagi muuta. (LK 3) Sellest saab järeldada, et õigeaegne abi on vajalik igale vägivalda ohvrile ja seda tuleks võimaluse korral pakkuda ka kasvõi aastaid hiljem ohvrile, et hoida ära vägivalda ohvriks sattumist põlvkondade viisi. Abi võimaldamiseks on üheks eelduseks kindlasti ka ohvri poolne abi vastuvõtlikkus.

Samuti analüüsivad kaks spetsialisti abivajaja võrgustiku suurust. Välja tuuakse võrgustiku väiksus ehk lähedaste puudumine. On kliente, kellel ei olegi suurt võrgustikku olnud, kuid leidub ka juhtumeid, kus perevägivalda tõttu on ohver kaotanud oma sidemed ning kontakti lähedastega, samuti sõprade puudumine: *“/.../ tihti LSV puhul või perevägivalda puhul on ka ju sellist manipuleerimist siis ohvri osas, et teda siis mõjutatakse, teda natukene eemaldatakse lähedastest inimestest, et tihti siis sellel ohvril lähisuhted ema, õdedega, vendadega või kellega igatahes on jäänud kaugemaks. /.../ ja neil ongi keeruline uusi suhteid sõprade kõigiga luua.* (LK 2) Sarnane paralleel selgus Justiitsministeeriumi uurimisraportist, kus kolm neljandikku uurimuses osalenud spetsialistidest töid välja, et vägivalda esineb peredes, mis on sotsiaalselt isoleeritud (Linno, Soo ja Strömpl, 2011).

Samas ei pea kõik abivajajad ja nende võrgustik olema erinevate probleemidega. Lastekaitsetöötaja vaatevälja jõuavad vägivalda tõttu ka inimesed, kellega neil eelnev kokkupuude puudub ning esmapilgul ei oskaks vägivalda kahtlustadagi. Selle toob välja abivajaja kirjeldamisel üks intervjuueeritav, lisades, et sellistes peredes lokkab pigem vaimne vägivald: *“kui vaimset vägivalda võtame, siis ei nähta, et selle inimese võrgustik on täiesti tavapärase, kuhu kuuluvad erinevad pereliikmed, sugulased, tuttavad, nad on ühiskondlikul tasandil võib-olla heal positsioonil olevad spetsialistid, töötavad võib-olla kuskil kõrgetel ametikohtadel, et seal ei ole raha mängus ega füüsilist vägivalda ka väga tihtipeale mitte”* (LK 4). Sellest võib järeldada, et vägivald ei esine ainult peredest, kes on juba muude probleemide tõttu abivajajad, vaid ka peredes, kus seda keegi kahtlustadagi ei oskaks.

3.3 MARAC võrgustik lastekaitse töös

Intervjuudest jääb kõlama, et antud lastekaitse spetsialistid on osalenud üksikutes MARAC võrgustikes, üldiselt 1-2 pere juhtumitega.

3.3.1 MARAC võrgustikutöös osalemise lisandumine tööülesannetesse

Rääkides MARAC võrgustikust tuleb erinevat piirkondade lastekaitse spetsialistide jutust välja asjaolu, et iga spetsialisti töösse tekkis MARAC võrgustik erinevatel aegadel. Kõige pikemalt MARACist teadev intervjuueeritava mälu järgi võis see olla 2018 lõpp või 2019 algus, kui ta esmakordselt sellega oma töös kokkupuutus. Teiste linnade kaks spetsialisti kuulsid uudest võrgustikutöö meetodist esmakordselt paar aastat tagasi ning kõige lühema tööstaažiga intervjuueeritav sai aasta tagasi tööle asudes koheselt kahe juhtumi raames ka ülesandeks MARACi võrgustikus osalemise. Samas analüüsib spetsialist, et oli antud meetodist kuulnud juba ülikoolis õppides.

Sotsiaalkindlustusameti kodulehel, kus on selgitatud MARAC juhtumikorralduse mudelit, on välja toodud projekti tegevuskava, mis sisaldab koolitusi piirkondade võrgustikuliikmetele. Kuid kõikide intervjuueeritavate sõnadest ilmnas, et nad ei ole ühelgi MARAC võrgustiku koolitusel osalenud ning otsest kirjeldust võrgustikust ei ole saanud. Seetõttu osaleb lastekaitse MARAC võrgustikus samade teadmistega nagu oma igapäevatöö teistes võrgustikes ning ei tee vahet, mis on spetsialistide grupi nimetus.

3.3.2 Lastekaitsetöötajate tõlgendused enda rollist MARAC võrgustikus

Arutledes lastekaitse rolli üle MARAC võrgustikus, tõi üks uurimuses osalenud lastekaitsetöötaja välja, et ta on võrgustikus spetsialist, kes lapsega on kõige rohkem kokku puutunud, mis teeb tema ülesandeks olla lapse õiguste kaitsja ehk välja selgitada lapse abivajadus: *“/.../ puutub lastekaitse kõige rohkem selle lapsega kokku, et välja selgitada, mis seal siis lapse vajadused on ning lapse abivajadus hinnata. Ideaalis siis nii-öelda ongi lapse osas juhtumikorraldaja lastekaitse, nii et tal on kõige rohkem infot ja lastekaitse peaks siis nii-öelda seisma siis lapse heaolu pärast või eest.”* (LK 2). Teised spetsialistid jõudsid arutledes selleni, et nende ülesandeks on pere kohta viimase hetke info edastamine võrgustiku liikmetele, mis hõlmab endas tihedat koostööd perega, seal hulgas näiteks kodukülastuste läbiviimine, et

teised spetsialistid saaksid kodusest olukorrast lastekaitsetöötaja hinnangu lisaks kliendi poolsetele ütlustele.

Rääkides ülesannete jaotamisest väljendasid lastekaitsetöötajad üksmeelselt, et ülesandeid jagab ohvriabitöötaja, kes on võrgutiku eestvedaja. Nad lisavad, et alati arutletakse üheskoos ülesanded läbi, kuid sellegipoolest on tunda alatooni, et mitmed toimingud, kus lapsed on vähegi seotud peab tegema just lastekaitse. Üks spetsialist toob välja asjaolu, et tegelikult on nad kõik üks võrgustik ning ülesanded võiksid jaotuda võrdsemalt, mitte kõik lastekaitsele. LK 2: *“/.../ leitaksegi tihti, et kui lastekaitse on lapse osas juhtumikorraldaja, siis lastekaitse peakski tegema kõik ära, et see päris ei ole ju, see juhtumivõrgustik ongi selleks, et erinevad spetsialistid saaksid neid asju teha, et ja me oleme võrdväärased liikmed.”*

Lisaks liigsete ülesannete andmisele analüüsib lastekaitse spetsialist olukorda, kus teiste liikmete poolt on teda liigselt survestatud tegema otsuseid, mida lastekaitsetöötaja ise peaks otsustama, nagu laste perest eraldamine. See on sarnane probleem nagu juba varasemalt võrgustikutööst rääkides välja sai toodud, teised ametnikud ei mõista täpselt lastekaitse tööd, mis toob kaasa konflikti. LK 1: *“/.../ nad teavad, mida nad küsivad, aga nad ei saa aru, et me ei saa seda sel moel teha, et kui politsei avaldab mulle survet, et sa pead sealt pärast lapsed ära eraldama. Need asjad ei käi niimoodi. Et selliseid asju on ette tulnud, et noh, kuidas saab ja miks ei saa ja et nad ei taha nagu aru saada. Ikkagi jätkuvalt nad ei süvene meie töösse.”* Laste perest eraldamise õiguslikud alused ja kohustused on välja toodud Lastekaitseseaduses (2018), mida kirjeldasin lastekaitsetöö teooria osas, seda saab teha kui lapse jätmise perekonda või vanema ja lapse vaheline suhtlus ohustab lapse elu või tervist.

Võrgustikutöö paremaks muutmiseks on vaja selle toimimisse sekkuda. Ühe lahendusena toovad intervjuueeritavad välja enda eest seismise ja oma arvamuse tugeva avaldamise tööülesannete jagamise juures. LK 2: *“Aga ma arvan, et siin ongi tähtis, et lastekaitse spetsialist ka ise ise siis avaldaks arvamust avaldaks, ja räägiks, mis tema ise olukorrast arvab, et mingil määral ka enda eest seismine. Aga jah, siin võib seda päris kergesti tulla, et jagatakse ülesandeid.”* Pika tööstaažiga spetsialist sõnab, et kasutab enese kehtestamist koheselt, kui näeb ülesannete kuhjumist ning lisab, et see kõik on tulnud koos tööaastatega.

Tööülesannete erineva mahuga jaotumine võrgustikus võib tuleneda erialade hierarhiast ning teadmatusesotsiaaltöö professioni osas nii kõrvalerialade esindajate poolt kui ka sotsiaaltöötajate endi määratlematus, millele on viidanud Marju Selg (2012).

3.3.3 MARAC võrgustiku positiivsed küljed lastekaitsetöötajate hinnangul

Uurimuses osalejad tõid välja mitmeid positiivseid külgi, mis MARAC võrgustikus osalemisega on kaasnenud. Suure eelisenä nimetati võrgustiku kohtumiste regulaarsuse ja järjepidevuse kuni juhtumi lõpetamiseni. LK 2: *“See, et on spetsialistid, kes võib-olla igapäevase töö kõrvalt leiaks aega, et sellel kohtumisel osaleda.”* LK 4: *“Ilmselt see järjepidevus ja iga kord uute eesmärkide seadmine /.../ ta on hästi mitmetahuline.”* Uute eesmärkide seadmine igal kohtumisel võib viidata MARAC võrgustiku struktuursusele, mis omakorda võib olla positiivne tulemuslikkusele. MARAC võrgustiku struktuursust on kirjeldatud ka MARAC juhtumikorralduse mudeli koosoleku kirjelduses, kus tuuakse välja, et koosolekutel on kindel struktuur ning kindlad jagatud rollid võrgustikuliikmete vahel (MARAC..., i.a).

Lisaks toovad spetsialistid eelisenä välja, et võrgustik koosneb rohkematest liikmetest kui n-ö tavaline võrgustik, mis annab juurde erinevaid arvamusi, erinevatelt ameti esindajatelt. Võrgustikku on kaasatud mitmed politseiametnikud, ohvriabi, kohtusüsteemist prokurörid ja veel teisi liikmeid, keda igapäevastel võrgustikukohtumistel ei kohta. Üks uurimuses osaleja toob MARAC võrgustikku iseloomustades välja mõiste mitmetahulisus, mis antud võrgustikus näitabki erinevate spetsialistide kaasamist ning erinevate arvamuste paljusust. Rohkemate ametkondade esindajate kaasamine toob intervjuueeritavate sõnul kaasa ka ressursside suurenemise ehk võrgustikul on üheskoos võimalik perele rohkem abi pakkuda. Üks abi pakkumise viis on erinevatele teenustele suunamine. Kuna iga omavalitsus saab igapäevatöös pakkuda erinevas mahus teenuseid, siis toob väiksema valla lastekaitse spetsialist eriti välja psühholoogilise nõustamise teenuse abivajavale perele ehk MARAC võrgustiku raames ohvriabi poolt pakutav teenus, mida muidu vald võimaldada ei saa: *“Võib-olla, kasvõi seda, et kui on mingi juhtum, et meie ju ei saa, meil ei ole ju võimalusi psühholoogi jaoks, aga ikkagi MARACist nad saavad tasuta psühholoogi, nad saavad selliseid nõustamisi. Et päris ulatuslikult, mis kindlasti toetab siis ühte või teist osapoolt.”* Siit tulevad välja võimalikud erinevused kohalike omavalitsuste vahel, see näitab, et sotsiaalteenused ei ole abivajajatele igalpool kättesaadavad ning võimalus abi saada oleneb inimese elukohast mitte abi vajadusest.

Samuti toob liikmete paljusus kaasa tugevama toetustunde lastekaitsetöötajale, ta tunneb, et ta ei ole üksi juhtumit lahendamas, tal on olemas meeskond, kelle poole vajaduse korral pöörduda. *“Ta ongi tegelikult, et kui seal peres on lapsed ja juhtunud on vägivald ja politsei, et me ei ole nagu üksi, see tunne on, et me ei ole nagu alati üksi jäetud. /.../ see tunne on jah,*

et, et me ei ole nagu ükski jäetud.” (LK 1) Selle mõtte juures saab seose luua Lastekaitseadusega (2018), kus on kirjeldatud lastekaitsetöötaja tööülesandeid ning mille põhjal on lastekaitsetöötaja ise vastutav. Seega võib juhtuda, et lastekaitsetöötaja on juhtumit lahendades ükski, kuna seadusest tulenevalt on tema juhtumi eest vastutav.

Lastekaitsetöötajad räägivad ka, et tänu MARACile on üheskoos suurem võimalus lahendada pere vägivaldne olukord, kui lastekaitsetöötajal üksinda. LK 2: *“Kui perel juba krim.hooldaja ja asi on prokuröri vaateväljas, siis on ka suurem võimalus vajadusel lapsevanematele mingeid kohustus teha, et ei ole ainult see, et lastekaitse poolt või kooli poolt, et räägime ja proovime mõjutada. Siis mulle tundub, et MARACi puhul on vajadusel võimalik lapsevanemale ka ettekirjutus teha, selliselt nii-öelda natukene rohkem mõjutada ka lapsevanemaid.”* See tuleneb sellest, et kui lisaks lastekaitsele või sotsiaaltöötajale tegeleb vägivaldse perega ka politsei, ohvriabi ja prokuratuur, siis mõjutab see lapsevanemaid rohkem ehk võrgustikul on suurem jõud teha muudatusi paremuse poole. Seega räägib see jällegi erinevate erialade hierarhiast, mida antud situatsioonis saab lastekaitsetöötaja enda heaks kasutada, et laste heaolu parandada.

3.3.4 MARAC võrgustiku negatiivsed küljed lastekaitsetöötajate hinnangul

Lisaks positiivsetele näitajatele tulevad intervjueeritavate jutust välja ka mõningad negatiivsed küljed. Kuid sellest ei räägi kõik intervjuudes osalenud, ühe intervjueeritava arvates negatiivsust ning muutmist vajavaid asju MARAC võrgustikus ei leidu.

Kui eelpool positiivsete aspektide all arutlesid lastekaitse spetsialistid võrgustikuliikmete rohkust, mis aitab tihti juhtumi lahendamisele kaasa, siis nüüd pööravad kaks intervjueeritavat tähelepanu sellele, et vahel osaleb võrgustikus liikmeid, kellel tegelikult mingit rolli ei ole ehk nad ei anna võrgustikule mingit lisainformatsiooni ega mõtteid. Eelkõige toob uuritav välja selliste liikmetena sotsiaaltöö osakondade juhatajad, kes oma igapäevatöös ei ole peredega kokku puutunud: *“no, kohati sõltub juhtumist, näiteks vahepeal osales ka näiteks mingil põhjusel kohtumisel ka näiteks sotsiaaltöö sotsiaalosakonna juhataja ja teised, kes siis tegelikkuses selle individuaalse juhtumiga ei tegele. /.../ lihtsalt, et võib-olla ongi küsimus, kas on vaja, et see inimene seal istuks nii-öelda, kas tal on midagi head või tarka öelda, kui ta on seal lihtsalt selleks, et ülevaadet saada. Et tegelikult jah, mis see põhjus on, miks ta seal on? /.../ Kui on nii palju erinevaid liikmeid ja siis vahepeal selle info vahel edastamine on võib-*

olla keerulisem natukene.” (LK 2) Samuti tuuakse sellega seonduvalt välja infoedastamise keerulisus suurele grupile, eelkõige väljaspool ühist kohtumist.

Nagu eelnevalt üldise võrgustikutöö teemadel sai analüüsitud ootuseid, siis toob ka MARAC võrgustiku juures intervjueeritav välja enda sisemise, psühholoogilise mõtte rollide osas. Vahel võrgustikus olles tunneb spetsialist, et ühiskondlikust tasandist tulenevalt on näiteks prokurör kõrgem kui tema ning kõrgema ametiposti esindaja võib mõelda, et lastekaitse ei tea vägivallast midagi. Samas analüüsib ta, et sellised mõtted ja tunded võivad tuleneda lühikesest karjäärist, mis mõjutab veel enesehinnangut. LK 2: *“eks sealt tulevad kindlasti psühholoogilises mõttes need rollid mängu, et ega prokurör ja mõned teised, sõltub hästi inimestest muidugi, kes nad on, aga tihti, kuna need on natuke nii-öelda istuvad tööd ja, ja tihti on need inimesed erineva ajaga tööd teinud, siis võib-olla teine küsimus, et vaadatakse, et lastekaitse spetsialist, mis ta ikka teab ja kõike muud. Ja lastekaitse, sotsiaaltöötaja vahepeal vaadatakse, on nii-öelda natuke selle nii-öelda musta töö tegija, et näiteks peaks minema kodukülastusele.”* Seda saab jällegi seostada Marju Selja (2011) peatükiga, mis kirjeldab sotsiaaltöö diskursuseid, kus tuuakse välja inimeste teadmatus sotsiaaltööst, mis omakorda võib tekitada ka lastekaitsetöötajates endis erialade hierarhilise erinevuse tunnet tehes koostööd.

3.4 Lastekaitsetöötajate tõlgendused ootustest nende tööle

Lastekaitsetöötajate tõlgendused koostööpartnerite ootuste osas lastekaitsele on analüüsis välja toodud, selles alapeatükis analüüsin ootuseid, mida lastekaitsetöötajad näevad klientide ning üldise avalikkuse poolt.

3.4.1 Lastekaitsetöötajate tõlgendused klientide ootustest nende tööle

Suurim ootus, mida kõik intervjueeritavad oma töös klientide poolt on kogenud, on klientide poolne arvamus, et lastekaitsetöötaja peaks olema samal seisukohal nagu tema ise. Eelkõige tuleb seda ette vanemate vaheliste vaidluste osas, kuid ka perevägivalla juhtumeid lahendades, kus kliendid soovivad koheselt, et spetsialist nõustuks nende arvamusega. Kuid lastekaitse spetsialist seda teha ei saa, kuna tema tööks on enne selgitada faktid välja ja siis vastavalt lapse heaolu silmas pidades parim lahendus leida. LK 1: *“Neil on kummalgi poolel oma ootus. Et ma asun nende poolele, nad paraku ei taha aru saada, et tegelikult nii ei saa.”*

LK 2: *“Noh, tihti näiteks kui rääkida vanematevahelistest vaidlustest, siis tavaliselt tõmmatakse see teema üles. /.../ ja nii-öelda mõjutada lastekaitse spetsialisti. Et see otsus, mis lapse osas tehakse, oleks siis nii-öelda kallutatud ühe lapsevanema poole.”*

Rääkides lähisuhtevägivallast tuleb uurimuses osalejate jutust välja, et tihti on vägivalda ohvritel ootus, et lastekaitse spetsialist teeb vägivallatseja n-ö korda ehk muudab tema käitumist, et ohver ja vägivallatseja hiljem edasi koos elada saaksid: *“Tavapäraselt ohver soovib, et ma mõjutaksin vägivallatsejat sellisel viisil, et vägivallatseja lõpetaks vägivalda ja hakkaks käituma nii, nagu ohver soovib. See on kõige tavalisem ootus, et enamasti ohvrite soov ei ole lahku minna, tavaliselt nad ikka soovivad, et vägivallatseja lõpetaks selle vägivalda tarvitamise ja hakkaks käituma, nii öelda normaalselt.”* (LK 3) Ohvri soov vägivalda lõpetada ning kooseluga seejärel jätkata, selle asemel, et lõpetada kooselu on välja toodud ka Kadri Soo (2022) õppematerjalis, kus autor kirjeldab erinevaid põhjuseid, miks ohver ei lahku vägivaldsest paarisuhtest. Samas tõstatab see küsimuse, kas lastekaitsetöötaja peaks olema vägivalda lõpetaja või kelle ülesanne see oleks. Intervjuudest jääb kõlama arusaam, et kui peres on laps, siis otsene vägivaldaga tegeleja kohalikust omavalitsusest ongi lastekaitsetöötaja. Sarnane dilemma on välja toodud Justiitsministeeriumi uurimisaruanes, kus lastekaitsetöötajate sõnul töötavad lähisuhtevägivalda juhtumiga seoses perega nemad, kui peres on laps kasvamas (Linno, Soo ja Strömpl, 2011).

Samuti vägivaldaga seoses toob üks lastekaitsetöötaja välja ohvri poolse ootuse, et oodatakse vägivalda äratundmist ning seeläbi sekkutakse, ilma ohvripoolse tunnistusega, kuna olukorrast rääkimine on ohvrite jaoks raske ning pikalt kestnud vägivald tekitab neis piinlikkust. LK 2: *“Neil on piinlik, et see olukord on sinnamaani jõudnud, nad ei taha ka tunnistada, et asi on sinnamaani jõudnud. Et mingil määral, eks nad alateadlikult võib-olla tahaksid, et keegi sekkuks, et asi laheneks. Aga oma tegudes nad seda välja ei näita.”* Sellest võib järeldada, et ohvrile on abiks vägivaldse olukorra tunnistamine nii endale kui ka teistele, kui keegi teine ütleb esimesena need sõnad välja.

3.4.2 Lastekaitsetöötajate tõlgendused avalikkuse ootustest nende tööle

Avalikkus ehk kogu ühiskond väljendab alati erinevaid ootuseid ja nii ka lastekaitsetöö suhtes, mida suurel määral mõjutab ka meedia. Intervjueeritavad isiklikult ei ole oma lastekaitsetöö karjääri jooksul meediaga kokku puutunud, kuid nad analüüsivad lugusid, mis on meediakanalites ilmunud. Lastekaitsetöötajate hinnangul on peaaegu alati kallutatud ühe osapoolle ehk tihti ühe vanema poolele ning lugu on moonutatud, kas ütluste või faktide kaudu. Tihti on lood selle inimese poolt, kes selle teema nii öelda algatab ning poolehoidu soovib võita. LK 3: *“/.../ selle tõttu ma tean, et meedia ikkagi sagedasti moonutab seda pilti, et väga harva on see õiglane. Et meedias kajastatakse juhtumid enamasti väga mustvalgena, leitakse ikka, et üks pool on halb ja teine on hea ja lastekaitse on nagu alati halb, alati.”*

Samas vastupidiselt esitab üks intervjueeritav arvamuse, et ka ajakirjanduses on teadlikkus lastega seotud teemadega tõusnud ning seetõttu sageli lisatakse loo juurde mõte, et ajakirjanik ei ole kohtu mõistja ning kõikidele osapooltele on antud sõnaõigus: *“/.../ on ju saateid, kus saatejuht ütleb lausa, et meie ei mõista siin kohut, vaid toome välja erinevate osapoolte arvamused.”* (LK 4) Nendest kahest erinevast mõttest võib järeldada, et ajakirjanduslike lugude tegemisel oleneb loo suunitlus väljaandest, kus ajakirjanik töötab ning samuti sellest millist liiki artikkel on kirjutatud. Tuuli-Brit Vaga (2018) toob magistritöös välja artiklite analüüsist selgunud tulemuse, et lastekaitsetööd kajastavad lood on positiivsed, kui tegemist on eksperdi arvamuseartikliga, muudel juhtudel on kirjutised negatiivsed või neutraalsed.

Jutus kogemustest meediaga toob uurimuses osaleja välja tähtsa aspekti lastekaitse spetsialisti töös. Lastekaitse ei tohi kunagi kommenteerida meediale perekondade lugusid, kuna see on seadusega keelatud, isegi kui spetsialist näeb, et tegelikkus mingi loos on hoopis teine, kui see, mida meedias esitletakse. Samuti analüüsib ta, et see toob kaasa avalikkuse arvamuse, et lastekaitse ei tee oma töös midagi: *“kui see asi meediasse jõua siis lastekaitse ei tohi kommenteerida mingeid detaile selle kohta ja siis tihti seda olukorda vormistataksegi, et lastekaitse ja politsei ei aita ning keegi midagi ei tee.”* (LK 2) Inimeste mõtted võib vaele arusaamadeni viia ka teadmatus lastekaitsetöö olemusest. On arusaadav, et inimesed, kes ei ole ametiga kokku puutunud, et tea spetsialisti igapäevaseid ülesandeid. Üks intervjueeritav toob näite laste eraldamisest perest, et osade inimeste ootus ja arvamus on, et kui perel on kokkupuude lastekaitsega olnud, siis tuleks sellest perest ka lapsed koheselt eraldada. Kuid tegelikkuses see nii olla ei saa, laste jaoks on esmatähtis kasvada oma pere juures, kui ta seal hädaohus ei ole. LK1: *“Päris ausalt, siis päris avalikkus ei tea, mida me tegelikult teeme.*

Nende arvamus on, et lastekaitse tuleb teeb korda või see, et no lastekaitse ei tee mitte midagi. Et noh, need asjad ei käi niimoodi ja, ja väga paljud ei süvenegi, mis on nagu meie töö, mida me päriselt teeme.” Sarnaselt vähene teadlikkus lastekaitsetöötaja ülesannetest Eesti elanikkonna seas selgus ka Tuuli-Brit Vaga (2018) lõputöö analüüsis, kus autor toob välja, et kodanikud pidasid lastekaitsetöötaja ülesandeks tegevusi, mis tegelikkuses nende tööülesannete hulka ei kuulu. Samuti tuuakse lõputöös välja, et ühiskonna vähene teadlikkus mõjutab ka otseselt lastekaitsetöö kuvandit, nagu tegutsematus või ülemäärane tegutsemine lastekaitsetöötajate poolt (Vaga, 2018).

Teadmatus tegelikust tööst ja karmide sõnade väljaütlemine on igapäevane teema ka suhtlusportaalil *Facebook*, kuhu ühte gruppi on koondunud inimesed, kes on lastekaitse töös pettunud. *“Noh, siis on suur hulk inimesi, eks ole, kes kuidagi lastekaitsega seotud ning kes on pettunud nendes otsustes, mis on tehtud. On sellised Facebooki grupid, kus räägitakse, kuidas lastekaitse spetsialistid väärivad surma ja mis iganes.”* (LK 2). Sellest võib järeldada, et lastekaitse ametist on kodanikel väga kindel ja kitsas ettekujutus ning kaasaegne ühiskond ja sotsiaalmeedia võimendavad valearusaamu.

Kokkuvõte

Minu töö eesmärgiks oli tunda õppida lastekaitsetöötajate kogemusi lähisuhtevägivalla juhtumitega tegelemisest ning osalemisest võrgustikutöös, sh MARAC võrgustikus. Töö eesmärk sai täidetud, kuigi MARAC võrgustikus osalemise kogemus oli intervjueeritavatel vähene.

Lähisuhtevägivald on iga aastaga järjest enam aktuaalsemaks saav probleem, see võib olla nii füüsiline, vaimne, seksuaalne või ka mitmete vormidena koos. Ühiskonna teadlikkuse kasvuga tõuseb ka vägivallast teavitamiste arv, mis teeb ohvrite abistamisele suure teene, kuna mida varasemalt vägivald peres välja tuleb, seda väiksemad võivad olla tagajärjed. Peres toimuva vägivalla tagajärgede ja ka järgmiste olukordade ennetamisega tegeleb igapäevaselt kohaliku omavalitsuse lastekaitse, kelle ülesandeks on koostöös erinevate asutuste spetsialistidega leida perele parimad võimalikud lahendused. Lastekaitsetöötaja jaoks on esmatähtis tagada lapse heaolu oma päritolu peres või vajadusel lapse vanematelt eraldama. Kõrge riskiga ohvrite lähisuhtevägivalla vähendamiseks on Ühendkuningriigis välja töötatud MARAC juhtumikorralduse mudel, mis alates 2016. aastast on kasutusel ka Eestis (MARAC..., i.a).

Antud teemat on vaja uurida, et selgitada välja lastekaitsetöötajate enda arvamus lähisuhtevägivallaga tegelemisest ning MARAC võrgustikutöös osalemisest. Seeläbi on võimalus välja tuua võimalikud kitsaskohad võrgustikutöös lähisuhtevägivallaga tegelemisel.

Uurimistöö läbiviimiseks kasutasin kvalitatiivset lähenemisviisi. Andmete kogumiseks viisin läbi poolstruktureeritud individuaalintervjuud nelja lastekaitse spetsialistiga, töötavad kolmes erinevas kohalikus omavalitsuses.

Läbiviidud intervjuudele toetudes on töös püstitatud uurimisküsimuste vastused järgmised:

- Millised on lastekaitsetöötajate kogemused lähisuhtevägivalla juhtumitega tegelemisel?

Läbiviidud intervjuude põhjal saab välja tuua, et intervjuus osalenud lastekaitsetöötajate jaoks on lähisuhtevägivallaga tegelemine pea igapäevane tööülesanne. Lähisuhtevägivalla juhtumitest rääkides tõid lastekaitsetöötajad välja füüsilise, emotsionaalse ja seksuaalse vägivaldaliigi, lisades asjaolu, et füüsilist vägivald on võimalik fikseerida ning lihtsamini tõestada, vastupidiselt emotsionaalsele

vägivallale, mida on keeruline tõestada, kuid tagajärjed ohvri jaoks on tihti palju hullemad. Lähisuhtevägivalda kirjeldades ei toonud lastekaitsetöötajad välja vägivalda pealtnägemist, eelkõige laste poolt.

Vägivalda juhtumiteni jõutakse eelkõige Politsei- ja Piirivalveameti teadete kaudu, mis registreeritakse STAR keskkonda. Samas toodi välja ka asjaolu, et järjest enam saadakse vägivalda teavitusi vägivallas elava pere naabritelt, mis võib näidata inimeste teadlikkuse tõusu vägivallast teavitamise tähtsusest.

Lähisuhtevägivallaga tegelemisel tuleb tähelepanu pöörata ka spetsialistile endale. Lastekaitsetöötajad tõid välja, et vägivalda juhtumitega tegelemine mõjub spetsialistide vaimsele tervisele raskelt, kuna tihti on nendega tegelemine pikaajaline ning nõuab palju ressursi.

- Kuidas kirjeldavad lastekaitsetöötajad koostööd erinevate spetsialistide ja organisatsioonidega tegeledes perevägivalda juhtumitega?

Koostöö erinevate spetsialistidega on lastekaitsetöötajate arvates hea viis juhtumite lahendamisel ning võrgustikutöö on nende igapäevane töömeetod. Võrgustikutöö meetodi positiivse küljena toovad intervjueeritavad välja ühise inforuumi ning väärinfo vähendamise, samuti ajalise kulu kokkuhoiu. Samas tunnevad lastekaitsetöötajad, et võrgustikes on teistel liikmetel neile liialt suured ootused, arvatakse, et lastekaitsetöötaja suudab lahendada kõik pere probleemid. Samuti tõi intervjueeritav välja mõtte, et koostööpartneritel tihti puudub arusaam lastekaitse reaalsest tööst.

- Millised on lastekaitsetöötajate kogemused MARAC võrgustikutöös osalemistest?

MARAC võrgustikutöös olid intervjueeritavad osalenud seoses 1-2 perega. Positiivsete kogemustena tõid lastekaitsetöötajad välja MARAC mudeli võrgustikukohtumiste regulaarsuse ja järjepidevuse, samuti mitmete erinevate liikmete osalemise, keda igapäevastes võrgustikes ei osale (nagu politsei, ohvriabi, prokuratuuri esidajad), mis tagab arvamuste ja lahenduste paljususe.

Negatiivsena selgus, et lastekaitsetöötajad tunnevad liialt suurt ülesannete jaotamist just neile, nad tunnevad, et ülesanded võiksid võrdsemalt olla jaotatud. Samuti on lastekaitsetöötaja tundnud MARAC võrgustikul osaledes survestatakse teda tegema otsuseid, mida peaks lastekaitsetöötaja ise otsustama, eelkõige lapse eraldamine perest.

- Milliseid klientide, teiste spetsialistide ja avalikkuse poolseid ootuseid lastekaitsetöötajad võrgustikutöös kogevad?

Klientide poolseid ootuseid lastekaitsetööle kogevad spetsialistid igapäevaselt, nagu ühise seisukoha omamine mingis küsimuses. Samuti on lastekaitsetöötajate sõnul

ohvritel ootus, et muudetakse vägivallatseja käitumist nii, et nad koos ohvriga ühiselt edasi saaksid elada.

Lastekaitsetöötajate hinnangul on avalikkuses ilmunud lood tihti kallutatud ühe osapoole poolele ning lugu on moonutatud, mistõttu jäävad avalikkusele valed arusaamad lastekaitsetööst ning teadmatud tegelikust tööst, mistõttu on kujunenud ka valed ootused. Valed arusaamad ajakirjanduslikes väljaannetes võivad tekkida ka seetõttu, et lastekaitsetöötajad ei või meediale kommenteerida perekondade lugusid, mis võib jätta negatiivse mulje lastekaitsetööst.

Uurimuse põhjal saab öelda, et lähisuhtevägivallaga tegelemine on lastekaitsetöös igapäevane tööloik, millega lastekaitsetöötajatel tegeleda tuleb. Lastekaitsetöötajate arvates on koostöö teiste spetsialistidega juhtumeid lahendades vajalik ja oluline. MARAC võrgustikus on lastekaitsetöötajad vähe osalenud, sellest saab edasiseks mõtlemisainet, kas lastekaitsetöötajad peaksid MARAC võrgustikutöös rohkem osalema või mitte?

Kasutatud kirjandus

Algas lastekaitsetöötajaid ja lastekaitsetööd tutvustav kampaania. (2021). *Postimees*, 4. november. Kasutatud 20.11.2021, <https://haridus.postimees.ee/7377588/algas-lastekaitsetootajaid-ja-lastekaitsetood-tutvustav-kampaania>

Alumäe, T., Tilk, O. ja Asadullah. (2018). *Advanced Rich Transcription System for Estonian Speech. Veebipõhine kõnetuvastus*. Kasutatud 24.02.2022, <http://bark.phon.ioc.ee/webtrans/>

Arnek, A. (2021). *Personaalse taastumise teekond pärast perevägivalda kogemust*. Magistritöö. Tartu Ülikool, sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika õppekava.

Barnett, O. W, Miller-Perrin, C. L. ja Perrin, R. D. (2010). *Family Violence Across the Lifespan*. SAGE Publications.

Edlerson, J. L. ja Renzetti, C. M. (2008). *Encyclopedia of Interpersonal Violence (vol 1&2)*. SAGE Publications.

International Federation of Social Workers. (2014). *Global Definition of Social Work*. Kasutatud 23.11.2021, <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/>

Johnson, M.P. (2008). *A typology of domestic violence. Intimate terrorism, violent resistance, and situational couple violence*. Boston: Northeastern University Press.

Kalmus, V., Masso, A. ja Linno, M. (2015). Kvalitatiivne sisuanalüüs. K. Rootalu, V. Kalmus, A. Masso, ja T. Vihalemm (toim), *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*. Kasutatud 27.03.2022, <http://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>

Kaljulaid, K. (2019). Inimeste muredega tegelemata jätmisele ei ole õigustust. Eesti Vabariigi 101. Aastapäeva kõne. Kasutatud 12.11.2021, <https://www.err.ee/913953/kersti-kaljulaid-inimeste-muredega-tegelemata-jatmisele-ei-ole-oigustust>

Kohaliku tasandi lastekaitsetöö tulemuslikkuse suurendamine ja jätkusuutlik arendamine. (2017). Kasutatud 14.02.2022, [https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Ministeerium kontaktid/Uuringu ja analuusid/Sotsiaalvaldkond/kohaliku tasandi la stekaitsetoo tulemuslikkuse suurendamine ja jatkusuutlik arendamine.pdf](https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Ministeerium_kontaktid/Uuringu_ja_analuusid/Sotsiaalvaldkond/kohaliku_tasandi_la_stekaitsetoo_tulemuslikkuse_suurendamine_ja_jatkusuutlikarendamine.pdf)

Kutsestandard. Sotsiaaltöötaja, tase 6. (i.a). Sihtasutus Kutsekoda.

Laherand, M-L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: Sulesepp

Lapse heaolu hindamise käsiraamat. (2017). Kasutatud 27.03.2022, https://sotsiaalkindlustusamet.ee/sites/default/files/content-editors/Lastekaitse/Noustamisteenused/lapse_heaolu_hindamise_kasiraamat.pdf

Lastekaitse. (i.a). Kasutatud 01.12.2021, <https://sotsiaalkindlustusamet.ee/et/lapsed-ja-pere/lastekaitse>

Lastekaitseseadus (12.12.2018). *Riigi Teataja I*. Kasutatud 20.11.2021, <https://www.riigiteataja.ee/akt/112122018049>

Lepik, K., Harro-Loit, H., Kello, K., Linno, M., Selg, M. ja Strömpl, J. (2014). Intervjuu. K. Rootalu, V. Kalmus, A. Masso, ja T. Vihalemm (toim), *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*. Kasutatud 27.03.2022, <http://samm.ut.ee/intervjuu>

Linno, M. (2012). Eriala esitlemine lastekaitsetöötajate lugudes laste vastu suunatud vägivallast. J. Strömpl, M. Selg ja M. Linno (toim), *Narratiivne lähenemine sotsiaaltööküsimustes. Laste väärkohtlemise lood* (lk 120-165). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Linno, M., Soo, K. ja Strömpl, J. (2011). *Juhendmaterjal perevägivaldaja vähendamiseks ja ennetamiseks*. Justiitsministeerium.

MARAC juhendmaterjal. Lähisuhtevägivallaga tegelevale spetsialistile. (2019). Kasutatud 15.05.2022, https://www.palunabi.ee/sites/default/files/2021-10/MARAC%20juhendmaterjal_EST_210x297_3mm_trykki.pdf

MARAC juhtumikorralduse mudel. (i.a). Kasutatud 15.12.2021, <https://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/et/ohvriabi-huvitis/marac-juhtumikorralduse-mudel>

Medar, M. (2006). *Juhtumipõhine võrgustikutöö*. Tallinn: Imagoline OÜ.

Naistevastase vägivaldaja ja perevägivaldaja ennetamise ja tõkestamise Euroopa Nõukogu konventsioon (26.09.2017). *Riigi Teataja II*. Kasutatud 29.03.2022, <https://www.riigiteataja.ee/akt/226092017002>

Nõustamisteenused kohalikele omavalitsustele ja partneritele. (i.a). Kasutatud 15.03.2022, <https://sotsiaalkindlustusamet.ee/et/lapsed-ja-pere/lastekaitse/noustamisteenus-kohalikele-omavalitsustele-ja-partneritele>

Perevägivald ja ahistamine. (i.a). *Justiitsministeerium.* Kasutatud 20.11.2021, <https://www.kriminaalpoliitika.ee/kuritegevus2020/perevagivald-ja-ahistamine/>

Pettai, I. ja Proos, I. (2014). *Perevägivald Eestis sotsiaaltöötaja pilgu läbi.* Kasutatud 17.12.2021, http://media.voog.com/0000/0035/2397/files/7_Sotsiaalt%C3%B6%C3%B6tajate%20k%C3%BCsitlus.pdf

Pickles, J. (2007). *Risk assessment and domestic violence: the multi-agency Marac model of intervention.* Kasutatud 10.01.2022, <https://www.communitycare.co.uk/2007/04/18/risk-assessment-and-domestic-violence-the-multi-agency-marac-model-of-intervention/>

SafeLives (2017). *10 Principles of an Effective Marac.* Kasutatud 10.01.2022, <https://safelives.org.uk/sites/default/files/resources/The%20principles%20of%20an%20effective%20MARAC%20FINAL.pdf>

Selg, M. (2012). Sotsiaaltöö konteksti kujundavad diskursused. J. Strömpl, M. Selg ja M. Linno (toim), *Narratiivne lähenemine sotsiaaltööuurimuses. Laste väärkohtlemise lood* (lk 62-112). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Selg, Marju (2007). Võrgustikutöö, juhtumikorraldus ja supervisioon – kolm päästvat ideed Eesti lastekaitse erialadiskursuses. Eesti Sotsiaalteaduste Aastakonverents VII, Tartus 23.-24. novembril 2007.

Soo, K. (2022). Põhjused, miks ohver ei lahku vägivaldsest paarisuhtest. Õppematerjal aines: Vägivald ja ühiskonna reaktsioon sellele. M. Linno, K. Soo. Tartu Ülikool-

Soo, K., Reitelmann, E. ja Laan, T. (2012). *Sooline vägivald ja perevägivald. Käsiraamat põhikooli õpetajale.* Tallinn: ENÜ Sihtasutus.

Statistikaameti kodulehekülg (i.a). Kasutatud 20.11.2021, <https://www.stat.ee/et/avastatistikat/valdkonnad/heaolu/lapsed>

Tammiste, B. ja Kärson, M. (2021). Laste turvalisus. D. Kutsar (toim), *Lapsed Eesti ühiskonnas* (lk 135-152).

Tilbury, C. ja Ramsay, S. (2018). A systematic scoping review of parental satisfaction with child protection services. *Evaluation and Program Planning*, 66, 141–146. doi: <http://dx.doi.org.ezproxy.utlib.ut.ee/10.1016/j.evalprogplan.2017.10.010>

Traat, U ja Vanaisak, Ü. (2016). Lähisuhtevägivald, vastavad tüpoloogiad ja politseitöö. D. Kaljula (toim), *Sisekaitseakadeemia teadusartiklid* (lk 7-30). Sisekaitseakadeemia.

Uusmaa, H., Raudkivi, M. ja Klaar, A. (2020). Elude päästmine võrgustikutöös MARACi abil. *Sotsiaaltöö*, 20(3), 41-47.

Vaga, T-B. (2018). *Meedia roll lastekaitsetöö kuvandi kujunemisel Eesti elanike arvates*. Lõputöö. Tartu Ülikool, sotsiaaltöö korralduse õppekava.

Van Ewijk, H. (2017), Võrgustikutöö. *Sotsiaaltöö*, 20(3), 27-28.

Viira, A. (2017). *Kohaliku tasandi lastekaitsetöö tulemuslikkuse suurendamine ja jätkusuutlik arendamine*. Sotsiaalministeerium. Kasutatud 17.12.2021, https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Ministeerium_kontaktid/Uuringu_ja_analuusid/Sotsiaalvaldkond/kohaliku_tasandi_lastekaitsetoo_tulemuslikkuse_suurendamine_ja_jaatkusuutlik_arendamine.pdf

WHO (2013). *Global and regional estimates of violence against women: prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence*. Geneva: World Health Organization. Kasutatud 10.03.2022, <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/85239/?sequence=1>.

Võrgustikutöö juhendmaterjal. Ennetus- ja peretöökeskus Perepesa näitel. Laste ja perede heaolu edendamiseks. (2021). Kasutatud 15.05.2022, https://www.lapseheaolu.ee/_files/ugd/017c50_5d962e0c6c344a0dba2527195f02b9f9.pdf

Vägivallaennetuse kokkulepe 2021-2025. (i.a). Kasutatud 25.03.2022, https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/vagivallaennetuse_kokkulepe_2021-2025.pdf

LISA 1. INTERVJUUKAVA

1. Perevägivald

- Mis on Teie jaoks perevägivald?
- Milliseid termineid Te oma igapäevaelus kasutate, tegeledes vägivaldaga?
- Kui palju puutute Te igapäevases töös kokku perevägivaldaga/lähisuhtevägivaldaga?
- Kuidas perevägivald juhtub Teieni jõuavad?
- Kuidas mõjub perevägivald teemadega tegelemine Teie enda vaimsele tervisele?
- Milliseid klientide poolseid ootuseid Te kogete oma igapäevatoos, eelkõige perevägivald juhtumitega tegeledes?
- Milline on Teie kogemus meediaga, taaskord eelkõige seoses perevägivald juhtumitega?
- Millisena Te näete avalikkuse poolseid ootuseid lastekaitse tööle?

2. Võrgustikutöö

- Mida peate silmas Teie võrgustikutöö all?
- Kui palju või kui tihti Te puutute juhtumeid lahendades kokku erinevate ametivõrgustikega?
- Milliste võrgustikuliikmetega enim?
- Millised on teiste spetsialistide poolsed ootused lastekaitse tööle, eelkõige perevägivaldaga tegelemisel?
- Kirjanduses tuuakse välja võrgustikutöö puhul rääkides ka töö abivajaja sotsiaalse võrgustikuga. Kui palju Te juhtumite lahendamisel puutute kokku abivajaja sotsiaalse võrgustikuga?
- Kirjeldage n-ö keskmise abivajaja sotsiaalset võrgustikku.
- Millised iseärasused on perevägivald juhtumite puhul abivajajate sotsiaalsel võrgustikul?
- Millise teemaga tegelete võrgustikutöös enim?

3. MARAC võrgustik

Üks spetsiifiline võrgustikutöö meetod on MARAC, mille teemadel järgnevad küsimused esitan

- Millised kogemused Teil sellega on? (esmakordne kuulmine, tööülesannetes/piirkonda lisandumine, kui päevakajaline)
- Kui laialdasi teadmisi andsid Teile MARAC koolitused?
- Kui palju ühtisid need varasemate teadmistega?
- Rääkige MARAC võrgustikust lähemalt. (Kuidas see alguse saab, kes algatab/kokku kutsub. Kes haarab n-ö ohjad, kes tegelikult peaks seda Teie meelest tegema?)
- Kuidas ennast tunnete selles võrgustikus?
- Millised on rollid liikmete vahel, kas need on iga kord samad? Igal ametkonnas alati sama roll?
- Milline on Teie roll selles võrgustikus?
- Kas tunded puudust mõnest liikmest, tundub et mingi ametkonna esindajat oleks veel vaja?
- Milline oleks Teie jaoks ideaalne MARAC võrgustik?
- Kuidas on muutunud juhtumite võrgustikutöö ja lahendused peale MARACi kasutuselevõttu?
- Milliseid positiivseid külgi näete?
- Milliseid negatiivseid?
- Kui laialdasi teadmisi andsid Teile MARAC koolitused?

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Andra Tooming,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Lastekaitsetöötajate tõlgendused võrgustikutöös osalemisest seoses lähisuhtevägivallaga“, mille juhendaja on Merle Linno, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Andra Tooming

24.05.2022